

AB

154382

Sum Joannis a Graulich

Wic. D. i.

ff. CVT

Das Buch ist zum Verkau
fassen erlaubt geblieben

Geordnet durch

Wic. D. i.

Osse King. W. K.

~~Publican ...~~

08

81

27

Der ...

Der ...

... ..

... ..

2157

Osannes Potger ...

... ..

Wien

~~*Handwritten scribble*~~

Handwritten text

Handwritten text

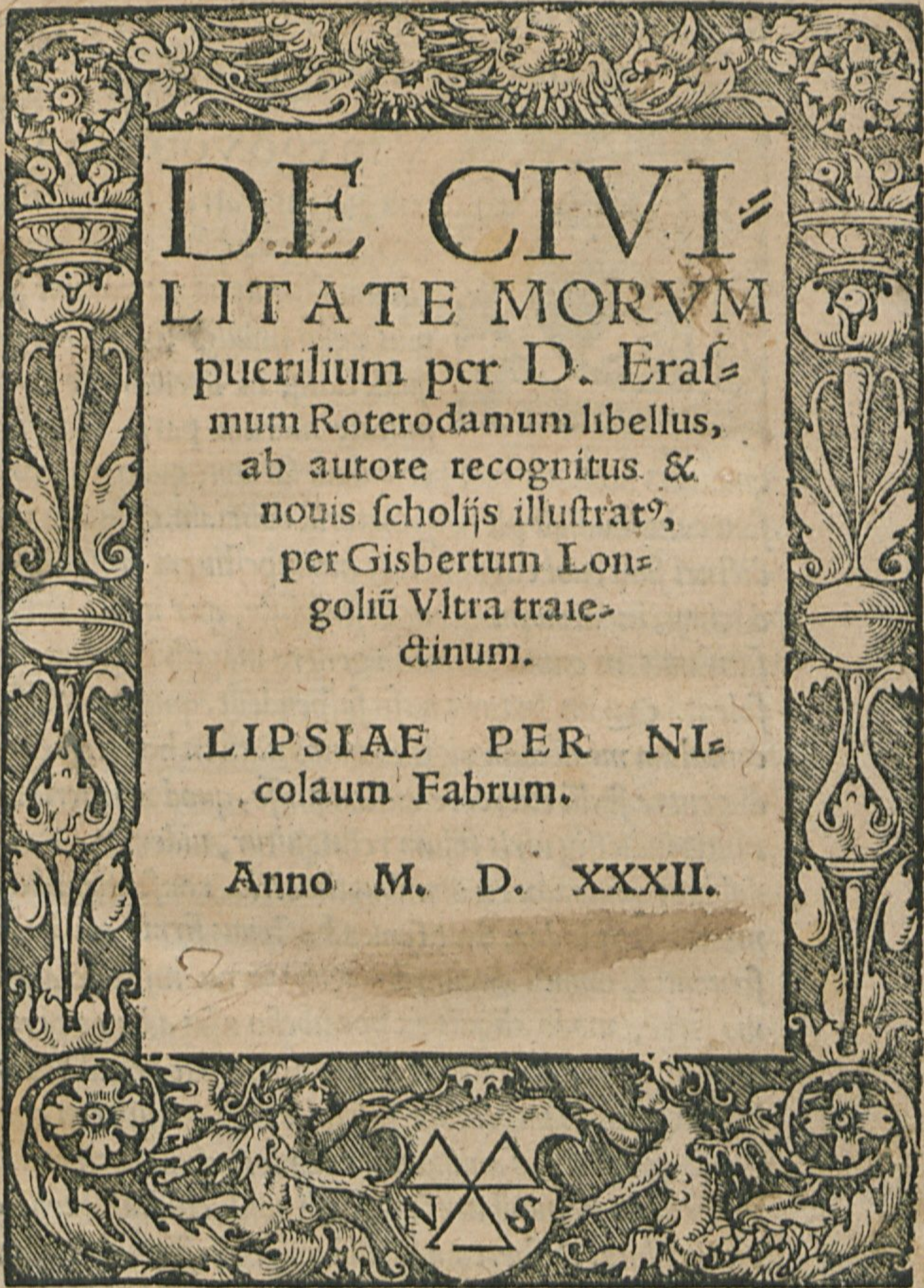

AB 154382

Vertical text on the right edge of the page, likely bleed-through from the reverse side.

ita n̄ adūsus cōtūm d̄n saluar d̄ctimas: f̄mctōnū h̄rōtū
i. p̄tē. i. ab h̄c d̄p̄tū d̄tū

DE CIVI-
LITATE MORVM

puerilium per D. Eras-
mum Roterodamum libellus,
ab autore recognitus &
nouis scholijs illustrat⁹,
per Gisbertum Lon-
goliū Ultra traie-
ctinum.

LIPSIÆ PER NI-
colaum Fabrum.

Anno M. D. XXXII.

Handwritten notes and signatures at the bottom of the page, including a large flourish and some illegible text.

GISBERTVS LONGOLIVS IVSTO

& Christophoro fraterculis S.

Dum ego vobis mo-
rem gerens fratres suauissimi
& uestris precibus (quae plu-
rimum sane apud me possunt)
plus aequo indulgens, & ὅλιον
qualecunq; in libellum de Ci-
uilitate morum paro, uideris
quantum nominis mei periculum faciam, quaeq; copio-
sam calumniandi plerisque materia obijciam. Quid enim
dicturi sunt, ubi cognouerint intempestiuam meam au-
daciā, in arenam istam descendisse, quae nisi a uer-
satissimis in omni autorum genere magistris occupari
soleat. Quam putaris naso suspendent, quum adoles-
centulum me non dum uiginti annos natum in hoc scriben-
di genere stylū exercere ausum fuisse, quod maturrime
etatis iudicijq; uiris solum relinquitur, uiderint. Non
dubium quin mox ex omnibus theatris, consentientibus
manibus explodar. Stat tamen haecenus firmē apud me
sententia, omnium emulorum συγίγματᾶ infractō ani-
mo ferre, modo aliquis ex hoc libello usus ad uos per-
ueniat. Vos itaq; lubenti animo operā hāc breuibus his
horis & uobis impensam suscipite. Et omnibus in hoc
libello praescriptis animum formantes, civilem cum cuius-
uis ordinis hominibus conuersandi consuetudinē a tene-
ris imbibite. Disseream si quid unquam honestius, aut ama-
bilius studueritis. Valete. Coloniae Anno XXX.

Des. Erasmo

DES. ERAS

MVS ROTERODAMVS GE

neroso cū primis & optimæ spei puero

ro HENRICO à Burgun-

dia ADOLPHI princis

pis veriani filio. S.

I TER MAXI-

mum illum Paulum non piguit omnia fieri omnibus, quo prodesse posset oibus, quanto minus ego grauari debeo iuandę iuventutis amore subinde

repuerascere. Itaque quemadmodum pridē ad MAXIMILIANI à Burgundia fratris tui primam adolescentiā memet accommodavi, cū adolescentulorū formo linguā, ita nunc HENRICE suaussime me ad tuam attempero pueritiā de puerorū moribus præcepturus: nō quod tu hisce præscriptis magnopere egeas, primū ab incunabilis inter aulicos educatus, mox nactus Ioannē Crucium tam insignem formāde rudis ætatis artificē: aut quod oia quæ præscribemus

A a ad te

DE CIVILITATE.

ad te pertineāt, & ē principibus & principa-
tū natū : sed vt libentius hæc ædiscant oēs
pueri, quod amplissimæ fortunæ, summæq;
spei puero dicata sint. Nec enim mediocre
calcar addet vniuersæ publi, si conspexerint
heroum liberos à primis statim annis dicari
studijs, & in eodem cum ipsis stadio currero.

SCHOLIA.

Ciuitas
morum.

Ethicus est totus libellus de puerorum ingenuo-
rum moribus, uirtutis incunabula, atque rudi-
menta docēs: & πρῆστον, quod ab honesto (Ci-
cerōe teste) non separatur, in omnibus actionibus ser-
uandum præcipit. Est autem uel prima uirtutis et ho-
nestatis pars, tenere præcepta de moribus. Porro cum
& rustici & infœliciter educati, suos habeant mores,
ciuilis uitæ consuetudo hic discenda proponitur, mo-
rumq; ciuitas uocari potest, quæ sic appellata est, quia
ciues, hoc est, qui ciuitates habitant, ad humanitatē ple-
runq;, & communem uiuendi cum honestate rationem
rusticis exercitatiores sunt. Vnde tam apud Græcos q̄
Latinos, ἀπὸ τῶ ἀστυ καὶ πόλις, id est, ab urbs &
ciuitas, ἀστυκὸς καὶ πολίτης, hoc est, urbanus & ciui-
lis dicta sunt. Extāt passim exēpla apud autores, qui-
bus urbanorum ingenia nobis patefiūt, Eupolis uirū po-
lypū, hoc est, ad omnem uitæ rationem accommodatū.
πολίτην uocant.

ἀνὴρ πολίτης πολύτουρ ἐς τὸν πρῶτον.
id est, uir ciuilis qui moribus est polyrys. Et quia astu-
tiores

MORVM PVERILIVM.

iores sunt propter uaria hominū quibus cum conuer-
santur ingenia, & negotiorum cōtagia, iactatur ille se
narius apud Suidam.

οὐδὲν φρονεῖ δίκαιον ἀσυνδὲς ἀνὴρ.

Id est, Nil cogitat æqui urbanus uir. Rursus qui in agris
degunt, obruditatem male audiunt. Unde illud uulga-
re, nec multū a prouerbio dissidens, οὐδὲν ἐξ ἄγρου
λέγεις, Id est, nihil ex agro loqueris, hoc est, sordidū
aut uulgare. Erga ciuilitas morū a ciuibus dicta est. Si

ter maximum.) Huius numeri adiectione, et Græci et
Latini uehementer significationem dictionis augent,

τρίς μέγιστος, Id est, ter maximus, uide prouerb.

Ter maxi-
mus.

Chilia. Ter. Omnia fieri omnibus) Argumētū est à ma-
iori. Atq; hic locus omnibus indoctorum æmulorum ca-
lumnijs (de quibus paulo post plura dicemus) iter præ-
cludit. Subinde repuerascere.) Repuerascūt senes

Repueras-
cere.

quum turpiter atq; indecore ad puerilia studia se deij-
ciunt, atq; in his immodice occupantur, ueluti si philo-
sophus disputet, cur à, primum locum in ordine lite-
rarum habeat. Theologus ex numero epistolarum D.

Pauli mysterium aliquod uenetur, sicq; in alijs. Sed se-
nes qui

βελῆ καὶ μύθοισι τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ γέρον-
τον, ut apud Homerū Nestor, iuuentuti consulere stu-
dent, nobis repuerascere uidebūtur? nullus opinor tam
frigidi cerebri erit, nisi planè σκαλιότερος

μενᾶχός

sit, qui id confiteri ausit. Fuere tamen quorum ineptā

& loquacē temeritatē hic præterire non possum, qui-
bus incomparabilis hic puerorū thesaurus quū primum

DE CIVILITATE

editus esset, ansam calumniandi auctore dedit. Deū immortalē quo supercilio Erasmiū grāmaticū (nā Erasmiū theologū dicere, apud eos, uerecundū est, & capitulari censura dignū) pro cōsuetudine sua dānarunt, iam apud omnes, inquit, euulgatum est, quod hactenus in homine latuit, ō intempestiuam stultitiam, iam senex se ad pueros erudiendos decessit, nunc quasi Dionysius alter Corinthi omnibus illudendum se proposuit. Hæc atq; alia ὀμφοκώτερον crepitabāt uētres isti. Liberet aut si liceret ē sophis his querere, quodnam esse senum officium putent, an potare in multam noctem, amicā emere, κυβερνείν πολλῶν, an iuuentutē formaret, amicos & rem publicam consilio prudentiaq; iuuare? Crassi medijsfidius iudices, ut ab omnibus bonis artibus, ita ab humanitate & cōmuni uita alienissimī, quos utinā senes reperascerē, et pueros resenscere uideremus. Sed bonos istos patres scapharum supplicio ter dignos à te commendemus, ne quispiam eos delirio detentos putet. Adolescentulorum formo linguam.) Factum hoc in dialogo longè eruditissimo, de recta Latini Græciq; sermonis pronunciatione. Est autē elegantis usus in hoc sensu formare, pro instituere, Græcāq; imitatio, Δίῳν καταχρηματίσας τῶν παιδίων γλῶσσαν πολλῶν καὶ ἀγαθοῖς παιδεύμασι ἔθαινε, Id est, Dion formās puerorū linguā multis et bonis artibus obiit. Quintilianus: Ab illis quoq; iam formandam q̄ optimis institutis mentē infantium iudicat. Vergilius quoq; de bobus.

Formare.

Tu quos

MORVM PVERILIVM.

Tu quos ad studium atq; usum formabis agrestere
Iam vitulos hortare.

Primū inter aulicos educatus.) Duo præcipua quæ ad
fœlicitatem eruditionis & probitatis momentum ma-
ximum sunt enumerat, primū educationis curam, quæ
in nobilibus & ditioribus diligentissima esse solet, dein-
de doctum nancisci pædagogum. His enim duobus con-
temptis quis ignorat omnes artes superioribus seculis
desuuisse à uetere gloria, nō inopia hominum, sed de-
sidia iuuetutis, et negligentia parentū, adde his inscitiam
præcipientium & obliuionē moris antiqui. Quæ mala
iam multos annos, orbē nostrū occupauere, emendatur Veterum
tamē nūc paulatim, reediturāq; breui speramus maiorū circa edu-
cura educādos formādosq; liberos seueritatē atq; disci- cationem
plinā. Doctē sanē Plutarchus ὅν τῶν πατρῶν cura.
ἔγωγε hac de re differit, ut apud Tacitum Messala,
cuius quædā huc transcribere nō inutile lectoribus fo-
re duxi, non quod hic omnia infarcire uelim, sed q; om-
nibus notissima, quæ de ueterum disciplina & educati-
one dicuntur, esse cupiā. Est autem locus è dialogo de
oratore: Iam pridem suus cuiq; filius ex casta parēte na-
tus nō in cella emptæ nutricis, sed gremio ac sinu ma-
tris educabatur, cuius præcipua laus erat tueri domum
& inseruire liberis. Eligebatur autē aliqua maior natu
propinqua cuius probatis spectatisq; moribus omnis cu-
iusdam familie soboles committeretur, coram qua neq;
dicere fas erat quod turpe dictu, neq; facere quod in-
honestū factu uideretur. Ac nō studia moresq; sed remis-
siones

DE CIVILITATE

stiones etiam, lususq; puerorum sanctitate quadam, ac
 uerecundia temperabat. Sic Corneliam Gracchorū, sic
 Aureliam Cæsaris, sic Actiam Augusti matrē præfuis-
 se educationibus, ac produxisse principes liberos acce-
 pimus. Quæ disciplina ac seueritas eo pertinebat, ut
 sincera & integra & in nullis prauitatibus detorta
 uniuersiusq; natura toto statim pectore arriperet artes
 honestas, & siue ad rem militarem, siue ad iuris scien-
 tiam, siue ad eloquentiæ studium inclinasset, id solum
 ageret, id uniuersum hauriret. Et paulo post: Ergo
 apud maiores nostros iuuenis ille, qui foro & eloquen-
 tiæ parabatur imbutus iam domestica disciplina, refer-
 tus honestis studijs deducebatur à patre uel à propin-
 quis ad eum oratorem qui principem locum in ciuita-
 te tenebat, hunc sectari, hunc prosequi, huius omnibus
 dictionibus interesse, utq; sic dixerim pugnare in præ-
 lio disceret, magnos ex hoc usus, multū constantiæ, plu-
 rimum iudicij iuuenibus statim contingebat, in media
 luce studentibus, atq; inter ipsa discrimina, ubi nemo
 impune stultè aliquid, aut contrarie dicit, quod & iu-
 dex respuat, & aduersarius exprobret, ipsi deniq; ad-
 uocati aspirentur: Hactenus Tacitus. Ab incunabilis.)
 Adagium est, explicatur in Chiliadibus. Calcar addet.)
 Translatio est ab equo calcaribus instigato. Nec enim
 mediocre.) Hoc est, alterum illud contencionis genus
 quod tantopere commendatur ab Hesiodo uate:

Εἰς ἕτερον γὰρ τίς τεῖδ' ὦρ ἔργοιο χατίζου
 πλούσιον ὅς ἀνείδ' ἢ μὲν ἀρόμεναί ἠδὲ φυτεύειν

MORVM PVERILIVM.

Οἶκον τ' εὐθέως Ζηλοὶ δὲ τε γείτονα γείτονα
εἰς ἀφρονῶν πνεύδοντ' αγαθὴ δ' ἔρις ἠδὲ βροτοῖσι

Quæ sic possent ad uerbum reddi.

Si quis egens operis ditem sudore madentem.

Vicinum aspiciens, & arantē, aruumq; serentem,

Quiq; domum instauret, sequitur foelicia facta.

Vicini uicinus, & hæc contentio frugi est.

Munus autem formandi pueritiam multis constat partibus, quarū sicuti prima, ita præcipua est, ut tenellus animus imbibat pietatis seminaria: proxima, ut liberales disciplinas & amet, & perdiscat: tertia est, ut ad uitæ officia instruat: quarta est, ut à primis statim eui rudimentis ciuilitati morū assuescat.

Hanc potremam nunc mihi proprie sumpsi.

Nam se superioribus quum alij complures, tum nos quoque permulta conscripsimus.

Quamquam autē externum illud corporis decorum ab animo bene cōposito proficitur, tamen incuria præceptorum nonnunquam fieri uidemus, ut hanc interim gratiā in probis & eruditis hominib⁹ desideremus.

Nec inficior hāc esse crassissimā philosophiæ partē, sed ea, ut sunt hodie mortaliū iudicia, plurimū conducit & ad conciliandā beneuolentiā, & præclaras illas animi dotes oculis hominum commendandas. Decet autem ut homo totus sit compositus animo, corpore,

A 5

gesti-

DE CIVILITATE

gestibus, ac vestitur: sed in primis pueros de-
cet omnis modestia, & in his præcipue nobi-
les. Pro nobilibus autem habendi sunt omnes,
qui studijs liberalibus excolunt animũ. Pin-
gant alij in clypeis suis leones, aquilas, tau-
ros, & leopardos, plus habent veræ nobilita-
tis, qui pro insignibus suis tot pnt imagines
depingere, qd perdidicerunt artes liberales.

SCHOLIA.

Munus autem.) Hactenus proœmium nunc ipsam
rẽ aggreditur. Imbibat pietatis seminaria.) Hic insti-
tuendi mos qui religionem spectat uetustissimus. Mo-
nuit hoc quisquis autor est gnomici illius carminis, quod
Pythagoræ, nomine circumfertur. Et empedocles cum
auditoribus physicen traderet, deorum religionem pri-
mum commendatam esse uoluit, autore Flutarcho, sic
enim incipit carmen: πρῶτον θία μαθηρ. Quanquã
autem externum.) Videas quosdam optimæ indolis et
sic satis bonis artibus instructos adolescentes, quorum
si mores & suauem illã cum hominibus cõuersandi ra-
tionem examines in medijs agris enutritos iurabis, uel
quo præceptoribus hæc disciplina morum contemna-
tur, uel quia ipsi (quales non paucos nouimus) immo-
destissimi & ἀγροικόταοι sint. Notum est Leonidæ
Alexandri præceptoris ex Quintiliano uitium. Recte
ergo Græci præceperunt in sententijs.
Γράμματα μαθηρ ἢ ἢ μαθόντα ὄντα ὄντα ἔχῃ. Id est.
Oportet adsint litteræ & prudentia. Et:

MORVM PVERILIVM.

Ὡς οὐδὲρ ἢ μάθῃσις ἄρ μὴνδὲ πάρεκ. Id est.

Vt nil scientia est prudentia sine.

Extat inter epistolas Budæi una, ad Draconem filium, qua docet, quam utilis sit morum literarumq; coniunctio. Pro nobilibus autem habendi.) Cæco vulgi iudicio omnis diues nobilis est, hæc q; una ratione censetur nobilitas, si uideant Thrasonem, chlamydem militarem frequentem adulatorum & canum turbam, atque id genus alia, que in Nigrino, generoso illi ex sacculo obiicit Lucianus. Melius Homerus, qui in animo nobilitatem esse docuit. Non enim (ut Plutarchus ait) ea que ad corpus & fortunam referuntur, admodum magno studio digna estimari iudicauit, Siquidem cum magnates mutuo se salutantes & appellantes introducit, non diuites, non pulchros, non splendide uestitos, non aurea torque spectabiles se compellare facit, sed hac egregia apellatione utuntur.

Que uera nobilitas

Διόγενες Λαερτιάδῃ πολυμήχανῳ ὀδυσσεύῳ Id est.

Nate Iouis Laertiade multiscie Ulysses. Et:

Ἐκτορ ἦε πριάμοιο δῖι μήτιρ δατάλαντος. Id est.

Heus Hector Priami, par consilium dare diuis.

Optime sensit Menander, qui nobilitatem cum prudentia coniunctam foelicissimam iudicauit: citatur eius senarius à Plutarcho de auditione poëtica.

μακάρεσσι & ὄσις οὐσίαρ νῶν ἄρ ἔχα. Id est.

Fœlix abundans eris & prudentia.

Cuperem itaq; omnes illos qui nobilitate et diuitijs (hic nanq; ut basi nititur nobilitas) se ubiq; iactant, uirtutis autem

DE CIVILITATE.

autem osiores maximi sunt, illud Callimachi continen-
ter in memoria habere.

Οὐκ ἀρετῆ' ἄτερος ὀλβος ἠλίσσεται ἀνδραε ἀέξειν. hoc
Haud claros facient homines uirtutibus absq; Cest.
Diuitia.

Nobilium *Pingāt alij in clypeis.*) Vetustissimū hoc nobilitatis in-
insignia. *dicium est, ut passim uidere licet apud poetas, atq; à dijs
ipsis profectum. Pallas quo in bello formidabilior esset
Gorgonis serpentigerū caput pro scuto circumferebat,
Bacchi galea boū cornibus insignita erat. Mars et Her-
cules leonis exuias induebāt, Iouē cygni caput cū collo
ornabat, quæ successoribus per manus tradita, nobili-
tatis, et quod ab heroibus nati essent, specimen dabant.*

Vt ergo bene cōpositus pueri animus vna-
dique reluceat, relucet autem potissimum in
vultu, sint oculi placidi, verecundi, compo-
siti, non torui, quod est truculentia, non im-
probi quod est impudentia, non vagi ac vo-
lubiles, quod est insania, non limi, quod est
suspiciosorum & insidias moliētium, nec im-
modice diducti, quod est stolidorū, nec sub-
inde conuiuentibus genis ac palpebris,
quod est inconstantium, nec stupentes, quod
est attonitorum, id quod est in Socrate no-
tatum, nec nimium acres, quod est iracun-
dia signū, non innuentes ac loquaces, quod
est impudicitia signum, sed animum seda-
tum ac reuerenter amicum præ se ferentes.

MORVM PVERILIVM.

Nec enim temere dictū est à priscis sapien-
tibus, animi sedem esse in oculis. Picturæ
quidem veteres nobis loquuntur, olim singu-
laris cuiusdā modestiæ fuisse, semiclusis ocu-
lis obtueri, quemadmodum apud Hispanos
quosdam, semipetos intueri blandū habe-
ri videtur & amicum. Itidem ex picturis disci-
mus, olim contractis strictisq; labiis esse,
probitatis fuisse argumentū. Sed quod suape-
te natura decorum est, apud omnes deco-
rū habebitur. Quanq̃ in his quoq; decet in-
terdum nos fieri polypos, & ad regionis mo-
rem nosmet attemperare. Iam sunt quidam
oculorum habitus, quos alijs alios addit na-
tura, qui non cadunt sub nostras præceptio-
nes, nisi quod incompositi gestus non raro
viciant, non solum oculorum, verum etiam
totius corporis habitū ac formam. Contra
compositi, quod natura decorū est, reddunt
decentius: quod vitiosum est, si non tollūt,
certē tegūt, minuuntq;. Indecorum est clau-
so oculorum altero quēq; obtueri. Quid enim
hoc aliud est, q̃ seipsum eluscare? Eum ge-
stum thynnīs ac fabris relinquamus.

SCHOLIA.

*Relucet aut potissimū.) Tametsi M. Tullius, uultū
sepe fallere, et Satyrographus fronti nō esse uidendū, Vultus ani-
Martialis quoq;: Nolite fronti credere, quia eam nemo mi index.
non fin-*

DE CIVILITATE.

non fingere potest, scripserint; optimum tamen et ue-
 rissimum animi testem & iudiciū esse, Biantis hoc mo-
 vere poterat, qui semper uultum hominis inspiciendum
 præcepit. Nec aliunde etiam Pythagoras ingenium au-
 ditorum explorare consuevit, ut autor est Gellius libro
 primo capite nono, sic enim ait: Iam à principio ado-
 lescentes qui se ad discendum obtulerant, ἐφύσιστο γυνω-
 μοῦν. Id uerbum significat mores naturasq; hominum
 cōiestatione quadam, de oris uultusq; ingenio, deq; to-
 tius corporis filo, atq; habitu sciscitari. Ipse etiam Ci-
 cero in oratione contra Pisonem: Oculi inquit, super-
 cilia, frons, uultus deniq; totus, qui sermo quidam taci-
 tus mentis est, hic in fraudem homines impulit. Et Fa-
 bius sic de uultu sentit. Dominatur autem maxime uul-
 tus, hoc pendent homines; hunc intuentur, hunc spe-
 ctant etiam antequam dicamus. Hic est sæpe pro omni-
 bus uerbis. Adde quod Comicus uultum hominis fingere
 scelus dicit. Non limis.) Sic Chærea Terentianus uim
 uirgini inferens: Interea somnus uirginē opprimit, ego
 limis aspecto, Satine explorata sint, uideo esse, pessu-
 lum ostio obdo, & cætera. Quo loco Donatus docet
 limis tueri esse dissimulantium se uidere quod uident. Et
 pastor apud Vergilium dum insidias timet, transuersa
 tuetur hircus. Gestus is etiā amantium est apud Theo-
 critum, ὀμμασι λοξὰ βλέποισα, de meretricula.
 Nec conuiuentibus genis.) Aristoteles libro de anima-
 libus autor est, homines qui cōniuent pperantius, ple-
 runque inconstantiores esse, rursus qui rigidius impu-
 dentiores

Limis oculi.

Cōniuentes.

MORVM PVERILIVM.

dentiores. Nec stupentes.) Græci conuiuere σκαρδα = Stupentes.
 μυκτηρ & σκαρδαμυκτηρ dicunt, & ἀσκαρ-
 δαμυκτες qui nihil conuiuent (Gellius in conuiuen-
 tes transtulit) sed quasi affixis in rem quã aspiciunt ocu-
 lis stupidi persistunt. Id in Socrate notat.) Autor est
 Gellius libro secundo capite primo: Stare, inquit, soli-
 tus Socrates dicitur pertinaci statu per diu atq; pnox, **Socrates**
 à summo lucis ortu ad solem alterum orientem incom- **stupidus.**
 niuens, immobilis iisdem in uestigijs, & ore atq; oculis
 eundem in locum directis cogitabundus, tanq̃ quodam
 secessu mentis factò à corpore.

Nec nimium acres.) Acres dici puto, quos in iratis fla **Acres oculi**
 grantes et ardentes uocant, quales irati Agamemnonis li.

Ιλιάδ. α.

Μένθ δ' μέγα φρένες ἀμφὶ μέλαινα.

Σὶμπλαυτ' ὄσσε δὲ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι εἶκτορ.

Irascentium siquidem flagrant & emicant oculi, mul-
 tus ore toto rubor, & æstuanus ab imis præcordijs sang- **Iratorum**
 uis. Quod Ouidius apertius significauit in Aric: **oculi.**

Ora tument ira, nigrescunt sanguine uenæ.

Lumina Gorgoneo seuius angue micant.

Miror autem cur Horus Apollonius libro secundo Hie-
 roglypticōn hominem acribus oculis imprudentem uo-
 cet, quem Aegyptij per ranam significant: οὐτ' & δ,
 inquit, αἷμα οὐκ ἔχα, εἴμη ὄρ' μόνοις τοῖς ὀφθαλ-
 μοῖς, τοῦς δ' ἐκεί αἷμα ἔχοντας, ἀναδ' εἰς καλδ-
 σιρ, διὸ καὶ ὀποικτής, οἰνοβαρές, κυνός ὀμματ
 ἔχωρ, κρᾶδ' ἰκμ δ' ἐλαφοιο. Nec enim sanguinem nō
 habet.

DE CIVILITATE

Loquaces
oculi.

Animus in
oculis.

Peti.

habet, præterq̄ in oculis solis, quibus uero sanguis illic est impudentes uocant, unde & poëta: Ebric, canis oculos habens, cur uero cerui. Nec innuentes ac loquaces.) Loquaces nisi falsus sum. Gellius ludibundos uocat. Nam cum uocem eius infractā capillumq; arte cōpositum, & oculos ludibundos, atq; illecebræ uoluptatisq; plenos uideret, & cætera. Nec enim temere dictum est.) Testis est Plinius libro undecimo capite. 36. Oculos unicolores nulli, cū candore omnibus mediufculo differentes. Neq; ulla maiora indicia cunctis animalibus, sed maxime hoī, id est, moderationis, clementiæ, misericordiæ, odij, amoris, tristitiæ, letitiæ. Cōtuitu quoque multiformes, truces, torui, flagrantes, graues, transuersi, limi, summissi, blandi. Profecto in oculis animus inhabitat. Similiter Fabius libro undecimo capite tertio: Sed in ipso uultu plurimū ualent oculi per quos maxime animus emanat, & cætera. Quemadmodum apud Hispanos.) Gaudent Hispani multū paruis oculis, præcipue Lusitani, hinc quando supercilia arctius et inæqualiter præmunt petorū persimiles sunt. Dicuntur autem peti (ut inquit Auron) quorum oculi, huc atq; illuc uelociter uertuntur. Porphyrius petos appellandos censet, qui oculis parum sunt declinatis. Alij petorum oculos tremulos esse uolunt, alijs alterū altero minorem. Hinc semipeti, qui cum quadam uenustate, oculos leniter declinando contorquent: uitium quidem sed non inamabile. Talibus nanq; oculis Venere & sculptam et pictā fuisse aiūt, unde etiā in priapeis petis

MORVM PVERILIVM.

peis peta appellatur. Fieri polypos.) Vide Chiliades, polypi, & polypi mentem obtine. Iam sunt quidam oculorum habitus.) Alijs nāq; grandiores, alijs paruos, alijs mediocres, alijs nimium prominentes, alijs cōditos, modice sitos alijs natura affinxit. Thynnus relinquantur.) Thynni pisces uelocissimi nomē habēt πᾶσα Thynnū. & θύειν quod est cum impetu ferri, de his Plinius libro nono capite decimoquinto. Thynni dextra ripa intrāt, exeunt laua. Id accidere existimatur, quia dextro oculo plus cernūt, utroq; hebetē natura. Volaterranus ex Athenæo scribit Aeschylū et Aristotelē Thynno unum tantummodo oculum tribuere. Plura lege apud Erasmi in adagio. Thynni more. Ac fabris.) Fabri omnesq; alij χεῖροτέχωναι, cū rei alicuius rectitudinē metiūtur, alterū oculum claudunt, ne uagantibus ambobus, rectitudo cōturbetur. Hoc respexit Persius satyra prima:

Scit tendere uersum.

Non secus, ac si oculo rubricam dirigat uno.

Huc faciunt Proble. 2. et 3. sectio. 31. apud Aristotelē, cur uno oculo exquisitius cernatur.

Sint exporrecta supercilia, non adducta, quod est toruitatis nō sublata in altū, quod est arrogantiae non in oculos deprella, quod est male cogitantium.

SCHOLIA.

Sint exporrecta supercilia.) Non arbitror ab hoc alienam Aristotelis lib. 1. cap. 9. de animalib. de supercilio sententiā. Supercilia rectius porrecta mollitiē ani-

B mi, se

DE CIVILITATE

mū, secundum nares inflexa austeritatem non sine acer-
bitate, secundū uero tempora, dissimulatorem animi et
derisorem, & omnino demissa inuidentē significant.
(Non suclata.) Pli. lib. ii. ca. 36. in supercilijs fastus
superbiaeque cōceptaculum inesse testatur. Plura in Chi-
liad. Attollere supercilium.

Frons item hilaris & explanata, mentem
sibi bene consciam, & ingenium liberale praes-
se ferēs, non in rugas contracta, quod est se-
nū: non mobilis, quod est erinaciorum: non
torua, quod est taurorum.

SCHOLIA.

Frōs itē hilaris.) Nobilis est sententia ueterū sophorū
quam Maudarensis philosophus refert, liberū scilicet
hominē, et qui magnificus censerī cupit, debere si queat
in primori fronte animum gestare. Et explanata.)
Hilaritatis signum est frons exporrecta, ut tristitia, cō-
tracta. Iuena.

Contracta
frons.

Scire uelim quare totiens mihi Neuolet tristis.
Ocurras fronte contracta.

Amphis quoque comicus apud Laertium.

ὥς οὐδ' ἐνοῖσθα, πλήρ σκυθρῶ πάζερ μονομ,
ὥσπερ κοχλίας, σέμνθ, ἐπικρῶς τὰς ὀφρῦς.
Id est. Ut nihil aliud nosti, quā tristem esse solū. Instar co-
chliae cogitabundus contracta fronte. Aristophanes in
Lysistrata τοξοποιεῖν τὰς ὀφρῦς dixit, metaphora
sumpta ab arcibus, quos cū intendimus incuruamus et
quasi corrugamus, μή σκυθρῶ πάζ' ὡ τέκνον ὄυ γδ

MORVM PVERILIVM.

πρέπῃ σοι τοξοποιῆν τὰς ὀφρῦς. Ne sis tristis nate
Indecorū tibi est corrugare frontem. Quod est senij.)

Hinc à poëtis senectus rugosa appellatur. Non modi- Erinacius.
lis quod est.) Erinacius à Græcis ἐχίνος appellatur,
hic inter omnia animalia solus frontem mobilem habet,
vallatus undiq; spinosis aculeis est. Plinius huius anima-
lis calliditatem in uenando cibo mirabilem prodit, etc-
nim uolutatus supra poma iacentia spinis affixa, unum
non amplius tenens portat in cauernas arborum. Idem
testatur epigramma illud incerti auctoris.

κώμαυλός τὸν ἐχίνον ἰδὼν ἰὼν νῶτα φέροντα
πάχας ἀπέκτεινε τῷ δ' ἰὼν θελοπέδῳ.

Rusticus intuitus dorso uectare racemos.

Mox propè torcular cædit erinacium.

Est ὁ piscis marinus hoc nomine. Quod est taurorū.)
Magni nominis grāmatici taurū à toruitate frontis di-
ctum uolunt, sed reclamat ταῦς. Græca uox, me-
lius qui à tauro toruitatem ὁ toruum declinant, sed
hoc οὐδὲν πρὸς διονυσον.

A naribus absit mucoris purulētia, quod
est sordidorum. Id quoque vitiū Socrati phi-
losopho datū ē pbro. Pileo aut veste emūgi
rusticanū, brachio cubitōue falsamentari-
orum, nec multo ciuilius id manu fieri, si mox
pituitam vesti illinas. Strophiolis excipere
narium recrementa decorum, idque paulis-
per auerso corpore, si qui adsint honoratio-
res, Si quid in solum deiectum est emuncto

B 2 duobus

DE CIVILITATE

duobus digitis naso, mox pede proterendū est. Indecorum est subinde cum sonitu spirare naribus, bilis id indicium est. Turpis etiā ducere ronchos, quod est furiosorum, si modo fiat usu. Nam spiritosis qui laborant orthopnoea, danda est venia. Ridiculum naribus vocem emittere, nam id cornicinum est & elephantorum. Crispare nasum, irrisorum est & sannionum. Si alijs presentibus incidat sternutatio, ciuile est corpus auertere. Mox ubi se remiserit impetus, signare os crucis imagine, dein sublato pileo resalutatis qui vel salutarunt, vel salutare debuerant, nam sternutatio quemadmodū oscitatio sensum aurium prorsus auferr, præcari veniam, aut agere gratias. Alterum in sternutamento salutare religiosum, & si plures adsint natu maiores qui salutant virum aut foeminā hono- rabilem, pueri est aperire caput. Porro vocis tinnitū studio intendere, aut data opera sternutamentū iterare, mimirū ad viriū ostentationem, nugonum est. Reprimere sonitū quem natura fert, ineptorū est, qui plus tribuunt ciuilitati quàm salutē.

SCHOLIA.

Socrates
mucosus.

Socrati datū est probro.) Thrasy-machus apud Platonem libro de republica primo. Socrati stuporē obijciens, optat illi nutricem, quæ nares illius extergeat.

MORVM PVERILIVM.

ὅτι σὲ ἔφη κοριζῶντα περιόσῃ, ἢ οὐκ ἀτομύτῃ
 δεόμενον αὐτῷ. Quia te, inquit, mucō oppletum non
 animaduertit, nec emungit cum tamen ea indigeas. Ve-
 rum hoc uitij non à natura erat, sed maxima sibi pati-
 entia conciliauerat, ut qui in acutissimo gelu, & prui-
 na glaciæq; albicante, nudis pedibus, aperto capite, &
 quotidiano uestitui nihil accedente glaciem premeret.
 Quod illi & ab Aristophane obijcitur in nubibus. κα-
 κὰ ὑποπόδιον κακὰ πολλὰ ἀνέχεαι. Id est. Et discal-
 ciatus mala multa tolerat. Salsamentariorum.) In Chi-
 liadibus Erasmus prouerbium. Cubito se emungere, à
 salsamentarijs ductum docet, quibus mos est nariū mu-
 cum digito abstergere, nimirū manibus muria, & sal-
 sugine oppletis. Pituitam uesti illinas.) Inter mucum
 & pituitā parum differentiae est, nisi quod mucū cras-
 siores, pituitam fluidas magis sordes interpretantur.
 Catullus poëta in epigrammate ad Furium discernit
 ea, atq; inter praecipuas munditias retulit, si absint su-
 dor & salua.

Salsamenta
 rij cubito se
 emūgunt.

Mucus Pi-
 tuita.

Muccusq; & mala pituita nasi.

Græci modo μύζα, modo κόξυζα ε̄ frigore destil-
 lantem in nares humorem appellant, & ἀμύξορ ho-
 minem mundas nares habentem, ἀτομύξιορ contra,
 sordidum. Stropholis excipere.) Strophium et stro-
 phiolum, sudarium & sudariolum, linteum & linteo-
 lum confundunt passim Latini scriptores, pro eo quod
 Græcis dicitur, καψιδρωτίορ, apud Hesychium κα-
 ψιδρωτίορ habetur non sine menda. Στόφιορ autem

Strophii.

καψιδρω-
 τίορ.

B 3

ut indi-

DE CIVILITATE.

ut indicant meliora Græcorū lexica, cinguli genus est. Cum sonitu spirare naribus.) Et in naribus iracundiæ indicia esse Persiano illo probari poterit. Ira cadat naso rugosaq; sanna. Animalia uehementer spirantia irā concepisse, quotidiano experimento discimus. Et Poëta de equo classicum audiente.

Stare loco nescit, micat auribus & tremunt artus,
Collectumq; premens, uoluit sub naribus ignem.

Vide plura in hanc sententiam apud Erasmum in Chiliadibus; Fames & mora, bilem in nasum cōciunt. Si modo fiat usu.) Nam stertentibus condonanda uenia.

Ronchus. Ronchus autem uerbale est ῥέχων, quod est inter dormiendum uocem emitto. Martialis libro tertio.

Nos occubamus, & silentium ronchis.

Præstare iussi nutibus propinamus.

Spiritosi. Spiritosis.) Spiritosi sunt qui ob facultates naturales lesas, frequentes trahunt spiritus, uocantur & suspiriosi,

Orthopnoea. Græci ὀρθοπνοῖα appellat. Orthopnoea aut species est suspirij, quum nisi recta ceruice, maximaq; difficultate spiritus trahitur, ab ὄρθον quod erectum significat, & ῥέπειν spirare. Cornicinum est) Siquidem qui cornu canunt, buccis cornu occupatis, spiritum per nares ducere coguntur. Et elephantorum.) Autore Plinio libro undecimo capite quinquagesimo: Elephas circa nares ore ipso sternutamento similem elidit sonum. per nares autem tubarum raucitati. Alibi idem autor elephantum proboscide spirare prodidit, quam ipse manum uocat. Mandunt ore, inquit, spirant & bibunt, odoranturq; haud

MORVM PVERILIVM.

curq; haud impprie appellata manu. Crisspare nasum.) Crisspare nasum apud Apuleiũ est Horatius corrugare nasum, dixit, pro eo quod Græci $\mu\kappa\tau\rho\upsilon\gamma\iota\zeta\epsilon\mu$ in eodem sensu dicunt, Persius hinc rugosam sannam finxit. Quod autem naribus quempiam deridere possumus lege prouerbiũ, Naso suspendere. Sensum aurium prorsus auferre.) In sternutatione comouentur et perturbantur organa aurium, sonitus quoq; maior est quã quicquam audiatur. In oscitatione maxillæ diductæ auditum comprehendunt. Lege Aristotelem Problemate uigesimo nono, et quadragesimo quarto sectione undecima. Alterum in sternutamento.) Plinius libro octauo capite secundo, quo loco disquirat, num in medendo sit aliqua uis uerborum, inter alia etiã quærit, cur sternutantes salutamus? & mox adijcit: Aliquibus nomine quoque consalutare religiosius uideri.

Malas tingat natiuus & ingenuus pudor,
nõ fucus aut ascititius color. Quamq; is quoq;
 pudor sic temperandus est, ut nec uertatur
 in improbitatem, nec adducat $\delta\upsilon\sigma\omega\pi\acute{\iota}\alpha\mu$
 aut stuporem, & quartum, ut habet prouerbiũ,
 insaniam gradũ. Quibusdam em̃ hic affectus
 tam impotens insitus est, ut reddat deliranti
 simillimũ. Temperatur hoc malũ, si puer inter
 maiores assuescat uiuere, & comœdijs
 agendis exerceatur. Inflare buccas
fastus indicium est, easdem demittere, est
animum despondentis, alterũ est thraſonis,

DE CIVILITATE
alterum Iudæ proditoris.

SCHOLIA.

Δυσωπία.) Id est, inutilem et turpem pudorem
Δυσωπία ita Plutarchus περι δυσωπίας descri-
bit: ὡς τὴν κατήφειαν ὄριζονται λύπη κατω-
βλέπειν τοιοῦσαν ὅτω πῶς αἰχμητῆρι με-
χρὶ τῶ μηδὲν ἀντιβλέπειν τοῖς δεομένοις ὑπεί-
κουσαν δυσωπία ἀνόμασσαν, Id est. Quemadmo-
dum κατήφειαν, tristitiam cum uultus demissione de-
δυσωπία finiunt, ita uerecundiam cum quispiam non audet in fa-
ciem illorum quos oportebat respicere δυσωπία no-
minarunt, uoce composita ex ὠπὴ aspectu, et δυσ-
Malus pu- particula, que difficultatem notat. Et quartum ut ha-
dor. Stupi- bet prouerbium insanie gradum.) Erasmus in epistola
da uerecū- quadam, de dysopia ita scribit, quo loco obiter huius
dia. prouerbij meminit. Nulla uitia grauiorē afferunt per-
niciem quàm quæ uirtutis specie fucantur. Quorum
de genere est immodica uerecundia, quàm Græci uocāt
δυσωπία. Atq; hoc noxium germen optimis qui-
busq; ac generosissimis ingenijs potissimum innascitur,
quod si uidentes euellere, succedit aliud nocentius, si re-
linquas, multam malorum uim secum inuehit. Cæteriū
si cauta moderatione corrigas, optimus est innocentie
custos, ac uirtutum omnium, uelut ornamentum. Et re-
cte quidem Aristoteles negat pudorem esse uirtutem.
sed in adolescentibus actionem probam, bonæq; spei in-
dolem arguent. Itæm comicus ille senex. Erubuit, salua
res est. Verū is si immodicus sit, cælat uitia, ne possint
sanari.

MORVM PVERILIVM.

Sanari, quemadmodum scripsit Flaccus: Incurata ma-
 lus pudor ulcera celat. Et Plato censet hunc affectum,
 largioribus inuitaciunculis excutiendum. Obstupescit
 ingenij uigorem. Vnde prisci primū insanie gradum,
 quem gignere dicitur, strychnum drachmæ pondere po-
 tum, lusum pudoris uocauerunt. Nec rarum est cerne-
 re quosdam huiusmodi pudore sic delirantes, ut mens
 abesse uideatur. Vide plura in prouerbio strychnum
 bibit. Inflare buccas fastus indicium est.) Vel Suida te= Inflare buc
 ste: τινάθρε φουσώντες ἐπὶ τῷ ἀναζόνωμ ἡγῆ cas.
 ὑπεροπτικῶμ, id est, Buccas inflantes, de arroganti-
 bus, superbis, & fastuosis dicitur.

Os nec prematur, quod est metuentis al-
 terius halitū haurire, nec hiet, quod est mo-
 rionum, sed leuiter osculantibus se mutuo la-
 bris coniunctum sit. Minus etiam decorum
 est subinde porrectis labijs ueluti popysmū
 facere, quanquam id magnatibus adultis
 per mediam turbam incedentibus condo-
 nandum est, illos enim decent omnia, nos
 puerum formamus.

SCHOLIA.

Nec hiet, quod est moriorum.) Græci omnes stupi-
 dos & moriones mammacuthos uocare solent, à Man-
 mocutho quodam fatuitate sola nobilem, quem hiantem
 semper ore fuisse ex Aristophane cognoscimus, nam
 ille κελχνότα μαμάκυθορ, id est, hiantem mammacu-
 thū facit. Porrectis labris ueluti propysmum facere.)

B S

DE CIVILITATE

Poppismus ποπυσμός & popysma, est proprie sibilus ille ποπύ = oris & plausus manus concaue, qua leniter sonando, ζειν. equos indomitos māsfacim⁹, παρὰ τὸ ποπύζειν, quod est tenuissimam ædere uocem, et cum stridore inflare labra. Est autem fictum à sono, sumiturq; quandoq; pro leniter inflare tibias calamosq;, ac instar puerorum arundine cantantium sonare. Theocritus in hoc deporico:

τί δ' οὐχ ἔτι σὺν κορυδαλῶν.

Ἄρκῃ σοι καλάμας ἀυλοῦ ποπύζειν ἔχοντι.

An non tibi cum Corydone.

(id est)

Compositis satis est tibijs stridere Menalca?

Vide politiani miscellanea capite tricesimo secundo.

Si fors vrgeat oscitatio, nec datur auerti aut cedere, strophio volaue tegatur os, mox imagine crucis obsignetur. Omnibus dictis aut factis arridere stultorum est, nullis arridere stupidorum. Obscœne dictis aut factis arridere nequitia est. Cacchinnus & immodicus ille totum corpus quatit̃ risus, quē ob id Græci συκροισιον appellant, nulli decorus est ætati, nedum pueritiæ. Dedecet autē quod quidam ridentes hinnitum edunt. Indecorus & ille qui in oris rictum late diducit corrugatis buccis, ac nudatis dentibus, qui caninus est & Sardonius dicitur. Sic autem vultus hilaritatem exprimat, vt nec oris habitum dehonestet, nec animum dissolutum arguat.

MORVM PVERILIVM.

arguat. Stultorum illæ voces sunt, risu dif-
fluo, risu dissilio, risu emerior, & si qua res
adeo ridicula inciderit, vt nolentibus eius-
modi risum exprimat, mappa manũue te-
genda facies. Solum aut nullam euidentem
ob causam ridere, vel stultitiæ tribuitur, vel
infanie, Si quid tamen eiusmodi fuerit ob-
ortum, ciuilitatis erit alijs aperire risus cau-
sam, aut si non putes proferendam commẽ-
ticiũ aliquid adferre, ne quis se derideri sus-
picetur. Superioribus dentibus labrũ inferi-
us premere, inurbanum est, hic enim est mi-
nãtis gestus, quemadmodum & inferiorib9
mordere superius. Quin & labrorum oras
lingua circumuoluta subinde lambere inep-
tum. Porrectioribus esse labris, & velut ad-
osculum compositis, olim apud Germanos
fuisse blãdum indicant illorum picturæ: por-
recta lingua deridere quẽq; scurrile est. Auer-
sus expuito, ne quem conspuas aspergasue.
Si quid purulentius in terram reiectum erit,
pede, vt dixi, proteratur, ne cui nauseam
moueat, Id si non licet, linteolum sputũ ex-
cipito. Resorbere saliuam inurbanum est,
quemadmodum & illud quod quosdam vi-
demus non ex necessitate, sed ex vsu ad ter-
tium quodq; verbum expuere. Quidam in-
decore subtussiunt identidem intet loquen-
dum,

DE CIVILITATE.

dum, idq; non ex necessitate, sed ex more: is gestus est mentientium, & inter dicendum quid dicant comminiscientium. Alij minus etiam decore ad tertium quodq; verbū eructant, quæ res si à teneris annis abierit in cōsuetudinem, hæret etiam in grandiorē ætatem. Idem sentiendum de screatu, quibus nominibus à seruo notatur Terentianus Clitipho. Si tussis vrgeat, caue ne cui in os tussias, & absit ineptia clarius tussendi, quā natura postulet. Vomiturus secede, nā vomere turpe non est, sed ingluvie vomitum accersisse deforme est.

SCHOLIA.

Risus Syn-
crusus.

Quem ob id Græci συγκρούσιον.) συγκρούσιος sonat, si quis uerbum uerbo reddere tentet concussorius, παρὰ τὸ συγκρούομαι. De hoc risu sic in collectaneis dydimi & Tarrhai: γέλωρ συγκρούσιος, ἄτακτος καὶ ἄκοσμος παρῆσοντινες γελῶντες τὰς χεῖρας ἢ τοὺς πόδας συγκρούοσι, Id est. Risus syncrusus, incompositus & indecorus, qd̄ quidam inter ridendum manus aut pedes concuciant. Hunc risum, & quemuis in ornatum, Catullus ineptiæ uocat, in epigrammate ad Egnarium.

Nam risu, inquit, inepto res ineptior nulla est.

Risus Sardonicus.

Qui caninus est et Sardonicus dicitur.) De hoc risu multa & doctissima Erasmus in Chiliadibus. Ceterū omnes quotquot hanc paræmiā exponunt, sardonij etymon etiam.

MORVM PVERILIVM.

etiam ἀπὸ τῶ σερκεύαι τοῖς οὐδῦσι deducunt, hoc est, hiante & diducto ore dentes ostendere, quales illi qui fictè, & non ex animo, sed προσποικτῶς ridet. Talis Eunice meretriculæ apud Theocritum, sic enim queritur pastor idyllio uicesimo quarto.

καὶ τι σεσαρὸς. καὶ ἄβαρὸν μ' ἐγέλαξ, id est
Me simulare Et fastu derisit.

A canibus ducta metaphora, quibus hoc iræ indicium est nudare scilicet dentes. Stultorum illæ uoces sunt risu diffuso. Vide adagiorum Chiliades. Emori risu. Mappa manuue tegenda facies. Solent qui uehementius ridet, quam compescere risum possint, mappam in ore ponere. Horatius.

Variis mappa compescere risum. Vix poterat. Solum aut nullam euidentem ob causam. Iuxta senarium illum Græcanicum.

Γελαῖ δ' ὁμωρὸς κάρ τι μὴ γελῖον. ἢ id est. Ridet stultus licet nil sit risu dignum. Aperire risus causam. Quemadmodum apud Comicum Chremes Menedemo subiti sui cachinni causam interroganti aperuit.

Chre. Aha, ha, he. Men. quid risisti? Chre.

Serui uenere in mentem calliditas Syri.

Labrum inferius. Ineptum est quod Grammatici quidam docent labrum esse superius, labium, inferius nam contrarium non uno loco apud Plinium reperias, hoc adiungere placuit, ut hic cesset διαβολή. Et inferius mordere superius. Vide prouerbiū mordere labrum. Quis & labrorum oras. Docet hoc turpe & indecorum.

COYUMS

DE CIVILITATE.

torum esse Quintilianus libro undecimo capite tertio.
Porrectioribus esse libris.) Nec hic gestus à Fabio
probaturo libro eodem. Labra, inquit, & porriguntur,
male & scinduntur, & astringuntur, & diducuntur,
& dentes nudant.

Is gestus est mentientium.) Vnde illud Apuleij in Hip-
pian: Moram mendax expetit, tussit ergo Hippias.

Et inter dicendum quid dicant comminifcentium.
Perplexitatis signum tussis est, probat hoc parœmia qui-
dem recentior, sed quam uetustissimis non inique com-
paraueris, citatur in Didymi & Tharræi collectaneis
nec explicatur. ἀπορία ἢ ψάλλουσι, id est, Hesi-
tatio cantoris tussis. Quo significatur gestus is qui fre-
quens admodum inter cantores, nec eos bene exercitos
esse solet, cum extiriatum animum simulatione tussis re-
concinnat. Notatur Terentianus Clitipho. Est in Heau-
tontimorum meno ubi Syrus seruulus Clitiphonem mo-
net, ne uitijs & malis gestibus quibus assuevit patre
præsente, amorem suum in Bacchidem patefaciat, uer-
ba Syri sunt.

Hesitantia
cantoris tuf-
sis.

Sed heus tu uide sis ne quid imprudens ruas,
Patrem mouisti ad has res quam sit perspicax,
Ego autem te noui quam soleas esse impotens,
Inuersa uerba, euersa ceruices tuas,
Gemitus, screatus, tussis, risus, abstine.

Dentium mūdicies curanda est, verum eos pul-
uisculo candidare puellarum est, sale aut alu-
mine defricare, gingiuæ perniciosum. Idem
lotio

MORVM PVERILIVM.

lotio facere Iberorū est. Si quid inhæsit den-
tibus, non cultello, non vnguibus, canum fe-
liumūe more, non mantili eximendum est,
sed vel lentisci cuspide, vel penna, vel ossi-
culis ē gallorum aut gallinarum tibīs detra-
ctis. Os mane pura aqua proluere, & vrba-
nū est & salubræ, subinde id facere ineptum.
De linguæ vsu suo dicemus loco.

SCHOLIA.

Verum eos puluisculo candidare.) Qualē scilicet
miserat Calpurniano Apuleius, carmen quia lepidum
est adscribendum duxi ex apologia magiæ.

Calpurniane salue properis uersibus,

Misi ut petisti munditias dentium,

Nitelas oris ex Arabicis frugibus.

Tenuem, candificum, nobilem puluisculum,

Complanatorem tumidule gingiuule.

Conuerritorem pridiane reliquiæ,

Ne qua uisatur terra labes sordium,

Restrictis fortè si labellis riseris.

Sunt autem multa puluisculorum genera ad hunc usum Dētificia
ria uaria.
reperita, quale est quod ē cornu cerui exusto fit apud
Discoridem. Et puluis pumicis apud Plinium, & alia
multa. Sale aut alumine fricare gingiuæ perniciosum.)
Sanis quidem gingiuis id admodum perniciosum est,
sed affectis, medicaminū uice erit sal & alumen. Lege
caput septuagesimum & septuagesimum septimum li-
bri quinti apud Dioscoridem, & Plinium libri trigesi-
mi primi.

Iberorum
sordes.

DE CIVILITATE.

miripimi caput nonum. Idem lotio facere Iberorū est,)
Testatur hoc Strabo geographiæ suæ libro tertio, ubi
de Iberis scribit, sed quid nocebit ipsa auctoris uerba
subscribere. Η μὲν παρωκεανίτις, ἢ πρόσβορ
ἀμοιρῆ διὰ τὰ ψύχη, ἢ δ' ἄλλῃ τὸ πλεον δ' ἀπὺ
ὀλιγωρία μτῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ μὴ πρὸς δια-
γωγὴν ἀλλὰ μάλλον πρὸς ἀνάγκην καὶ ὄρμη-
θηκώδῃ μετὰ ἔθους φάυλου ζῆν, ἢ μήτις οἶετ'
πρὸς διαγωγὴν ζῆν, τοὺς οὐρολουμένους ἐν δεξιά
μενᾶις παλαιουμένω, καὶ τοὺς ὀδόντας σμηχο-
μένους καὶ αὐτοὺς καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν, κα-
θ' ἅπερ τοὺς καντάβρους φασὶ καὶ τοὺς ὁμόρους
αὐτοῖς. Hoc est. Quæ uero ad Oceanum uergit, &
Borealis pars est, propter frigora rebus indiget. Reli-
qua autem adhuc amplius, propter hominum incuriam
& negligentiam, & quod nullam institutionem ample-
xantes, ferinis affectionibus, pessimisq; moribus uitam
ducunt. Nisi quispiam eos rectum uitæ institutum sequi
putauerit, qui lauachra ex lotio in cloacis aliquandiu
retento sibi faciant. Quiq; sibiipsis suisque uxoribus de-
tes ita candidant, quemadmodum & Cantabros confi-
nēsque illis gentes factitare fama est. Et Apuleius libro
primo apologiæ magiæ idem testatur. Nisi fortē, in-
quit, in eo reprehendendus sum, quod Calpurniano pul-
uisculum ex Arabicis frugibus miserim, quem multo æ-
quius erat spurcissimo ritu Hiberorū, ut ait Catullus,
sua sibi urina dentem, atque ruffam pumicare gingiuā.
Carmen scriptum est in Egnatium, quod ob elegantiam,
& epigram-

MORVM PVERILIVM.

Et epigrammatis leporem totum adscribendū duxit.

Egnatius, quod candidos habet dentes.

Renidet usquequaque, seu ad rei uentum est.

Subsellium, cum orator excitat fletum,

Renidet ille, seu pij ad rogum filij

Lugetur orba, cum flet unicum mater.

Renidet ille quicquid est, ubicunque est.

Quodcunque agit, renidet, hunc habet morbum

Neque elegantem, ut arbitror, neque urbanum,

Quare monendus es mihi bone Egnati,

Tu præter omneis une de capillatis

Cuniculosæ Celtiberiæ fili.

Egnaci, opaca quem bonum facit barba,

Et dens Hibera defricatus urina.

Si urbanus esses, aut Sabinus, aut Tyburs,

Aut parcus Vmber, aut obesus Hetruscus.

Aut Lanuvinus acer atque dentatus,

Aut Transpadanus, ut meos quoque attingam

Aut quilibet qui puriter lauit dentes.

Tamen renidere usquequaque te nollem,

Nam risu inepto res ineptior nulla est,

Nunc Celtiberus Celtiberia in terra,

Quod quisque minxit, hoc solet sibi manè

Dentem atque ruffam defricare gingiuam,

Vt quo iste uester expolitor dens est,

Hoc te amplius bibisse prædicet lotij.

Lentisci cuspide.) E lentisco frutice dentiscalpiū
fiebat, fricandis et terendis dentibus et à cibo purgā = Lentiscus.

C

dis aptum

DE CIVILITATE.

dis aptum. Dioscorides libro primo capite septuagesimo septimo sic habet. τὰ δὲ ξυλάρια χλωρὰ ἀντὶ καλαμίσδων παρατριβόμενα τοῖς οὐδαῦσι σμήχει τούτους. Id est, Virides uero ligni particulae, pro arundinaceis cuspibus, fricatione purgant dentes. Solebant autem lentisco candidare dentes, unde eos quibus plus satis comendi corporis studium erat, χινοτρῶκτας, id est, lentisciuoros, uocabant, & prouerbum, lentiscum mandere, in eosdem, uide Chiliades. Vel penna.) Cum deesset ueteribus è lentisco dentifricium, rubentibus pennis, sordes exterebant. Martialis libro epigrammatum tertio.

Stat exoletus suggeritq; ructanti
Pennas rubentes, cuspidesq; lentisci.

Et in Apophoretis.

Lentiscum melius, sed si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna leuare potest.

Rusticanum est impexo esse capite adsit mundicies, non nitor puellaris. Absint sordes lendiū & vermiculorū. Subinde scabere caput apud alios, parum decet, quemadmodū vnguibus reliquum fricare corpus fordidum est, praesertim si fiat usu, non necessitate. Coma nec frontem tegat, nec humeris inuolitet. Subinde concusso capite discustere capillitium, lasciuientium est equorum. Caesariem à fronte in verticem laeua retorquere, parum elegans est, manu discrimina-

τε μορ

MORVM PVERILIVM.

re modestius. Inflectere cervicem & adduce
re scapulas pigritiã arguit, resupinare fastus
corpus indicium est, molliter erectum decet. Cer
uix nec in læuum, nec in dextrum vergat, hy
pocritum enim, nisi colloquium aut aliud si
mile postulet. Homeros oporteat æquo li
bramine temperare, non in morem anten
narum alterum attollere, alterum deprime
re. Nã huiusmodi gestus in pueris neglecti,
vertuntur in naturam, & corporis habitum
præter naturam deformant. Itaque qui præ
desidia collegerunt consuetudinẽ inflecten
di corpus, sibi gibbum conciliant, quem natu
ra non dederat, & qui deflexum in latus ca
put habere consueuerunt, in eum habitum
indurescunt, vt adulti frustra mutare nitantur.
Siquidem tenera corpuscula plantulis simi
lia sunt, quæ in quamcunq; speciem furca fu
niculone deflexeris, ita crescunt & indures
cunt. Vtrunq; brachium in tergum detorquere.
simul & pigritiæ speciẽ habet & furis: neque
multo decentius est altera manu in ilia inie
cta astare sedereue, quod tamen quibusdã
elegans ac militare videtur. At non statim
honestum est quod stultis placuit, sed quod
naturæ & rationi consentaneum est. Reliqua
dicentur quum ad colloquium, & conuiuium
ventum erit.

C 2

Scholia.

DE CIVILITATE.
SCHOLIA.

Non nitor puellaris.) Nec tales adolescentes uates
Sulmonensis ferre uult.

Sint procul à nobis iuuenes ut foemina compti,
Fime coli modico forma uirilis amat.

Non necessitate.) Necessitas est cū scabie morboue ali-
quo locus affectus fricatur. Vbi enim dolemus, ibi ferè
& manum habere solemus. Resupinare corpus fastus

Resupinare

indiciū.) Resupinare corpus est excuruare thoracē, et
ut uulgo dicere solemus protendere pectus. Solēt apud

Adorantiū
gestus.

ueteres, qui deos precarentur, hoc pacto se resupina-
re, erecti stantes in summis digitorum pedibus. Martia-
lis libro duodecimo.

Aethon in Capitolio pepedit.

Multis dum precibus Iouem salutat.

Stans summos resupinus usque in ungueis.

Cervix nec in leuum nec in dextrum uergat.) Hoc est,
quod dixit Fabius. Cervicem erectam esse oportet non
rigidam, aut supinam, & cætera. Hypocriticū enim.)

Breuiatur nanque sic cervix, & gestum quendā humi-
lem atque seruilem, & quasi fraudulentem facit, cum
se in habitum adulationis, admirationis & metus fin-
gunt. Hypocriticum autem omne uocamus quod simu-
lato animo fingitur. Humeros oportet æquo librami-
ne.) Et hoc cum Quintiliani præcepto cōuenit, qui hu-

Antēna.

merorum alleuationem, atque contractionem ut inde-
centem uituperat. In morem antennarū.) Antenna
lignum est transversum è malo nauis dependēs cui al-
lipatur

MORVM PVERILIVM.

ligatur uelum, quàm Græci κέρας uocant, id cornu-
tum sonat, quod instar cornuū utrinque extensum sit.

Appollonius κρῶς σαῦρον appellat, quod crucis simi-
litudinem omnimode referat. Itaq; qui præ desidia.)

Medici gibbum hunc ἠθικόν, id est, consuetudinarium,
uocant, quod non è natura sit, sed peruersa & longa
consuetudine cōcilietur. Siquidem tenera corpuscula.)

Nō dissimilis est ab hoc dissimili, Plutarchi ὁμοίωσις: Pueri plā-
ἢ καθάπερ τοὺς χάρσικας οἱ γεωργοὶ τοῖς φυ- *tulis similes*

τοῖς παρατιθέασιν, οὗτοι οἱ νόμιμοι τῶν δι-
δασκάλων ἐμμελῶς τὰς ὑποθηκὰς, ἢ παραι-

νεσις παραπικνύσιν τοῖς νέοις, ἵνα ὀρθὰ τούτῳ
βλασάνοι τὰ ἠθικ. Hoc est. Vt agricolæ uallos fur-

casque arponunt plantulis, ut in rectitudinem excres-

cant, sic qui instituit, addit monita & præceptiones
pueris, ut recte crescant eorum mores. Et furis.) Fu-

res nanque apud nostrates manibus retro in tergū colli-

gatis ignominiose sic ad supplicium educuntur.

Membra quibus natura pudorem addidit
retegere citra necessitatē procul abesse de-

bet ab indole liberali. Quin ubi necessitas
huc cogit, tamen id quoque decēte verecū-

dia faciendū est, etiam si nemo testis adsit.

Nunq̄ enim nō adsunt angeli, quibus in pue-

ris gratissimus ē pudicitie comes custosque
pudor. Quorū autem cōspectum oculis sub-

ducere pudicum est, ea multo minus oportet
alieno præbere cōtractui. Lotium remo-

DE CIVILITATE.

rari valetudini perniciosum, secreto reddere
verecundū. Sunt qui præcipiant vt puer cō-
pressis natibus ventris flatum retineat. At
qui ciuile non est, dū vrbānus videri studeat
morbum accersere. Si licet secedere, solus id
faciat. Sin minus, iuxta vetustissimum pro-
uerbium. Tussi crepitum dissimulet. Alioqui
cur non eadē opera præcipiunt ne aluū de-
ſiciant, quū remorari flatum periculofius sit
quam aluum stringere. Diductis genibus se-
dere, aut diuaticatis tibijs distortisue stare.
Thraſonum est. Sediti coeant genua, stan-
ti pedes, aut certe modice diducantur. Qui-
dam hoc gestu sedent vt alteram tibiam ale-
tero genu suspendant, nōnulli stant decussa-
tim compositis tibijs, quorum alterū est an-
xiorum, alterum ineptorū. Dextro pede in
læuum femur iniecto sedere præcorū regum
mos est, sed improbat⁹. Apud italos quidā
honoris gratia pedē alterū altero premūt,
vniue propemodum insistent tibiæ ciconia-
rū ritu, quod an pueros deceat nescio. Itidē
in flectendis genibus aliud apud alios decet
dedecetq;. Quidā vtrunq; pariter inflectunt,
idq; rursus alij recto corpore, alij nōnihil in-
curuato. Sūt qui hoc ceu muliebrę rati, simi-
liter erecto corpore, primū dextrū incuruāt
genu, mox sinistrum, quod apud Britannos
in adole-

MORVM PVERILIVM.

in adolescentibus laudi datur. Galli modus
lato corporis circumactu dextrum dūtaxat
inflectunt. In his in quibus varietas nihil ha-
bet cum honesto pugnans, liberum erit vel
vernaculis vti moribus, vel alienis obsequū-
dare quādo sunt quos magis capiant pere-
grina. Incessus nec fractus sit, nec præceps,
quorum alterum est mollium, alterum furio-
forum, nec vacillans, quod à Fabio impro-
batur. Nā ineptā in incessu subclaudicatio-
nem. Suiceris militibus relinquamus, & r̄s
qui magnū ornamentū ducūt, in pileo gesta-
re plumas. Tametsi vidimus episcopos hoc
gestu sibi placere Sedentē pedib⁹ ludere stul-
torū est, quemadmodū & manibus gesticula-
ri, parum integræ mentis indicium est.

SCHOLIA.

Membra quibus natura.) Cicero Officiorū libro Verecūdia
primo, ubi decorum à uerecundia tractat, sic de uere-
cundia inter alia sanctissimè differit. Quæ aut partes
corporis, ad naturæ necessitatem datæ, aspectū essent
deformem habituræ, atque turpē formam, eas cōtexit.
atque abdidit. Hanc naturæ tam diligentem fabricam
imitata est hominum uerecundia, quæ enim natura oc-
cultauit, eadem omnes qui sana mente sunt, remouent,
ab oculis, ipsiq; necessitati dant operam, ut quā occul-
tissimè pareant, Hactenus Cicero. Quin ubi necessitas
loc cogit.) Nil aliud Hesiodus, uersibus suis de lotio

C A reddendo

DE CIVILITATE.

reddendo significasse uidetur, quàm uerecundiã, liberali puero quàm maxime seruandum esse, extant libro primo ἐργων.

μήτ' ἐν ὁδῶ, μήτ' ἐκτὸς ὁδοῦ. προβάδ' ὄυρεούσ' μήτ' ἀτογυμνωθείς. Hoc est.

Inq; uis extraq; uias caue feceris unquam

Progrediens lotium, uestis quoq; membra reuelet.

Lotium remorari.) Nam sic calculum gigni perhibent Crepitus medicorum filij. Morbum accersere. Audi Coi senis retentus. de crepitu sententiã libro προγνώσεων εἰς secundo. Si flatus sine crepitu sonituq; excernitur optimus. Melius tamen est, ut erūpat cū sonitu quã si condatur retineaturq;. Atqui adeo utile hic fuerit deuorare pudorẽ, ut corpus redimas, ut consilio omnium medicorum sic nates comprimam, quemadmodum apud epigrammatarium Aethon, qui quàmuis in sacro sibi cauerit crepando, tamen compressis natibus Iouem salutat. Parasitica, & illorū qui ad superciliū stant, uox est, Didici cōprimere nates. Tussi crepitum dissimulare.) Tussire se simulant, qui pudoris gratia nolunt crepitum audiri. Lege Chiliades. Tussis pro crepitu. Quum remorari flatū perniciosius sit.) Extāt Nicarchi uersus epigrammatum libro secundo εἰς πόρδην, quibus pestiferã retenti crepitus uim describit, sed quia omnium manibus teruntur non duxi adscribendos. Diuaricatis tibijs.) Diuaricatas tibias habent, ut ex Nonio scire datur, qui uitio nature ita sunt pedibus discretis, ut eos in diuersum habeant separatos. Ammianus, arcus extensos

Diuarica =
te tibiæ.

MORVM PVERILIVM.

tēfos brachijs diuaticatis, uocat. Fabius uaricare in hoc sensu utitur. Varicare supra modum in stando deforme est, & accedente motu quopiam obscœnum. Thra-
sonum est.) Militarem hunc gestum fortassis et persius notauit, cum centuriones uariosos uocat, non quod uarices habuerint, sed quia hoc gestu tanq; uaricibus affecti sibi placuerint. Quidā hoc gestu sedēt.) Quos sic notat Quintilianus. Malē etiā in sinistrū pedem insistentium dexter, aut attollitur, aut summis digitis suspenditur. Dextro pede in læuum femur.) Hunc gestum in concilijs ducum potestatumue, à maioribus damnatum, quod crederetur omnē actum impedire, Plinius scribit libro uigesimo octauo capite sexto. Galli modulato corporis.) Hanc consuetudinē à maioribus tanq; per manus traditam Galli etiam num seruant, sed olim in alium usum, nimirum deorum adorationis, ut in Plinio legimus. Incessus nec fractus sit nec præceps.) Cicero officiorum libro primo. Cauendum autem est, ne aut tarditatibus utamur in ingressu mollioribus, ut pomparum ferculis similes esse uideamur, aut in festinationibus suscipiamus nimias celeritates. Quæ cum fiunt anhelitus mouētur, uultus mutātur, ora torquentur, ex quibus magna significatio fit, non adesse cōstantiam. Nec uacillans quod à Fabio.) Libro undecimo capite tertio. Est & illa indecora in dextrū ac læuum latus uacillatio alternis pedibus insistentium.

In pileo gestare plumas.) Auctor est Varro insignitos milites, in pileo pennas gestare solitos fuisse. Et

C 5

apud

DE CIVILITATE

apud Lucianum meretrix quaedam milites de scriptura, cristas quatientes & pugnas narrantes illos uocauit. Sedentem pedibus ludere. His notis sapiens rex in parabola dementem & insanum depinxit. Oculis, inquit, annuit, signa dat pedibus, manibus gesticulatur, peruerso corde mala machinatur.

DE CVLTV.

In summa dictū est de corpore nūc de cultu paucis, eo quod vestis quodammodo corporis corpus est, & ex hac quoque licet habitū animi conijcere. Quanquam hic certus prescribi modus non potest, eo quod nō omniū par est vel fortūa, vel dignitas, nec apud omnes nationes eadē decora sunt aut indecora, postremo nec omnib⁹ seculis eadē placent displicētue. Vnde quemadmodum in alijs multis ita hic quoque nonnihil tribuēdum est, iuxta prouerbium, νόμος ἕσθ' ἕως α, atque etiam καιρῶν, qui seruire iubent sapiētes. Est tamen in hisce varietatibus, quod per se sit honestū aut secus, velut illa quę nullū habent vsum, cui paratur vestis. Prolixas trahere caudas in foeminis ridetur, in viris improbatur, an Cardinales & Episcopos deceat alijs estimandū relinquo. Mulctitia nūquam nō probro data sunt tum viris, tū foeminis, quādoquidē hic est alter vestis vsus, vt ea tegat quę impudice ostendunt, discin-
ctum.

MORVM PVERILIVM.

Atū esse, nunc idē nemini vitio vertitur, qđ
indusijs, subuculis, & caligis repertis tegātur
pudenda etiā si diffluat tunica. Alioqui ve-
stis breuior, q̄ vt inclinanti tegat partes qui-
bus debetur honos, nusq̄ nō inhonesta est.
Dissecare vestē amētiū est, picturatis ac ver-
ficuloribus vti, morionū est ac simiarū. Ergo
pro modo facultatū ac dignitatis, proq̄ re-
gione & more adsit cultui mundicies, nec for-
dibus notabilis, nec luxū aut lasciuū, aut fa-
stū prę se ferēs. Neglectior cultus decet ado-
lescētes, sed citra immūditā. Indecore qui-
dā interularū ac tunicarū oras aspergine lo-
tū pingūt, aut sinū brachialiaq̄ indecoro te-
ctorio incrustant, non gypso, sed nariū & oris
pituita. Sunt quibus vestis in alterū lat⁹ de-
fluit, alijs in tergū ad renos vsque, nec desūt
quib⁹ hoc videatur elegās. Vt totū corporis
habitū mundū & cōpositū esse decet, ita de-
cet illum corpori congruere. Si quid elegan-
tioris cultus dedere parētes, ne teipsū refle-
xis oculis cōtēplere, nec gaudio gestias, alijs
q̄ ostentes, nam alterū simiorū pauonū, mi-
rentur alijs, tu te bene cultū esse nescias. Quo
maior est fortuna, hoc est, amabilior mode-
stia. Tenuioribus in conditionis solatiū cō-
cedēdum est, vt moderare sibi placeant. At
diues ostentās splendorē amictus, alijs suam
exprobrat

Ein Brief +

DE CIVILITATE
exprobrat miseriam, sibiq; conflat inuidiam.

SCHOLIA.

Quod uestis quodammodo.) Lege prouerbiū in Chiliadibus: Vestis uirum facit. Habitum animi conijcere.) Facit huc Accij illud apud Nonium. Discrimēta uestis discriminētus animus, ne nega. Νόμῳ ἢ χώρῳ atque etiam καί τῳ.) Id est, legi & regioni, & tempori. Consule Chiliades: Lex & regio. Et Nosce tempus. Citatur à Pindari interprete ex Antiphane senarius quidem, quem etiam inter Græcorū sententias offendi.

Νόμοις ἑπεὶ τῶν ἐγχώροις καλόν.

Id est, leges suis regionibus proprias sequi pulchrum, Socrates ut autor est Laërtius, tempori interdum seruiens, uenustiori habitu amiciebatur, ut in Platonis symposio ad Agathonem profectus, multū alioquin circa uestes negligens. Prolixas trahere caudas.) Mollitiem arguit huiusmodi uestis, unde mulieribus, utpote mollioribus frequentius apud autores ascribitur quàm uiris. Siquidem frequens est apud Homerum epitheton ἑλκεχιτῶνες, Atque etiam cum uiros ut imbelles & solutos notat, ἑλκεσιπέπλους uocat, ut Iliad. χ. ubi cōmune est & uiris & fœminis.

Αἰδέομαι τρώας ἢ τρώϊδας ἑλκεσιπέπλους. i. Vereor Troianos & Troianas uestes trahentes.

Quid dicā, quod huiusmodi uestibus utentes ἀζώσδες, id est, discriminētos grammatici appellāt. Multitia nunquā non probro.) Non constat inter Grammaticos de multitia: hic tunicas è molli lana confectas, ab eo quod multiciantur,

MORVM PVERILIVM.

ciantur, hoc est, eliciantur dici uult. Illi magis placet à mollicie deducere. Alius à mulcendo appellatas censet, quod suauitate sua demulceant, et uestes è serico textas interpretatur. Sunt etiam quibus hæc bombicem coam significare uideatur, de qua Plinius libro undecimo capite uicesimo secundo. Hoc certum est mollißimas fuisse uestes, mollibus quoq; gratißimas. Non enim Iuuenalis satyra secunda tam acriter carpsisset, nisi uiris indecora iudicasset.

Sed quid Non facient alij cum tu multitia sumas
Cretice? Et mox: Quæro an deceant multitia?

Alter uestis usus.) Alter ut nos à tempestatibus, frigore & cœli iniuria defendat. Olim habebatur parū uirile.) Male passim apud omnes autores ἄζωσοι, hoc est, discincti audiunt, nūc enim mollis & soluti hominis in dicitum est, ut cum signū à discincto peteretur, hoc est, molli Mecenate, qui absente Cæsare eius munere fungebatur. Et Seneca in epistola. II. testatur hūc solutis tunicis semper in urbem incessisse. Nunc desidiosi & ignaui, hinc illud apud Persium.

Discincti
male audi-
ebant.

Non pudet ad morem discincti uiuere Nacæe.

Atque adeo ignominiosum erat apud ueteres discinctū esse, ut duces relinquentes, quandoq; milites hac ignominia affecerint. Quemadmodū D. Augustus, qui pro delictis milites discinctos ante prætorium per totū diē stare iubebat. Hac Lucullus in fugitiuos quosdam milites animaduertit, ut autor est Plutarchus in uita illius.

ΑΤΙΜΙΑΡ ΤΙΝΑ ΤΟΙΣ ΦΕΥΓΟΥΣΙ ΝΕΝΟΜΙΣΜΕΝΗΡ ΠΡΟΣΕ

DE CIVILITATE

βαλε, καλεύσας ἐν χιτῶσιν ἀζώοις ὠρύξαι δῶς
 δεκα πωδῶν ταπρόν, ἐφειώτων ἢ θεωμένων
 τῶν ἄλλων Σφατιοτῶν. Hoc est, Ignominia quadā,
 quā excogitauerat fugitiuos affecit, cogēs eos in tunicis
 discinctis uallū duodecim pedū fodere, inspicientibus et
 astantibus alijs cōmilitonibus. Adde quod Rhomani ui-
 ctos, & quod captiuos ducebant, discinctus sub iugū
 transire cogebāt. Id memini me legere apud Festū Pom-
 peiū in dictione iugū. Alioqui uestis breuior.) Horatius
 in uestibus quoq; mediocritatem laudat. Non enim illi
 placet Malthinus tunicis dimissis, neque iterum is qui
 inguen ad obscœnū subductis erat. Ciceroni etiā medio-
 critas hic optima est. Alterū simiarū est.) Mirū ē quā
 hoc animal gaudeat ad humanū exornari morē. Alterū
 est pauonum.) Plinius libro decimo capite uigesimo. In
 his pauonum genus, cū forma tū intellectu eius et glo-
 ria. Gemmantes laudatus expandit colores aduerso ma-
 ximè sole, quia sic fulgētius radiāt. Simul umbræ quos-
 dā repercussus cæteris, qui in opaco clarius micant, cō-
 chata quærit cauda, omnesq; in aceruum contrahit
 pennarum, quos spectari gaudet oculos. Et Ouidius.

Pauo lau-
 datus.

Laudatas ostendit uuis Iunonia pennas.
 Sibi conflat inuidiā.) ostentabat & suas εὐανθεῖς ac
 præciosas uestes apud Athenienses diues ille Lucianicus
 in Nigrino, sed audi quibus, scōmatibus exceptus à ciui-
 bus est, ἦδ' ἢ ἕας, inquiunt, καὶ πόθιν ὁ τάως οὐ-
 τῶ τὰχα τ' μητρὸς ἐσίμ' αὐτοῦ, & cætera.
 Id est, Iā uer est et unde nobis pauo hic? Et fortasse ma-
 tris suæ uestis est.

De moris

MORVM PVERILIVM.
DE MORIBVS IN
TEMPLO.

Quoties fores templi præteris, nudato ca-
put, ac modice flexis genub⁹ ad sacra verso
vultu, Christū diuosq; salutato. Idē & alias
faciendū, siue in vrbe siue in agris. q̄ties oc-
currit imago crucis. Per eadē sacrā ne transie-
ris, nisi simili religione saltē breui precatiū-
cula Christū appelles, idque relecto capite,
& vtroque genu flexo. Cum sacra peragun-
tur, totum corporis habitum ad religionem
debet cōponere. Cogita illic præsentē Chri-
stum cum innumeris angelorum milibus. Et
si qui regem hominem alloquuturus circū-
stante procerum corona, nec caput ape-
riat, nec genu flectat, non iam pro rustico,
sed pro insano haberetur ab omnibus, quale
est, illic opertū habere caput, erecta genua,
vbi adest rex ille regū immortalis & immor-
talitatis largitor, vbi venerabundi circum-
stant ætherei spiritus. Nec refert, si eos non
vides, vident illi te, nec minus certum est
illos adesse quam si videres eos oculis cor-
poris. Certius enim cernunt oculi fidei,
quam oculi carnis. Indecentius etiam est
quod quidā in templis obambulant, & Peri-
pateticos agunt. Atqui de ambulationibus
porticus & fora conueniunt, non templa,
quæ sa

DE CIVILITATE

quæ sacris concionibus, mysterijs, ac deprecationi dicata sunt. At concionantem spectent oculi, huc attentæ sint aures, huc inhiet animus omni cū reuerētia, quasi non hominem audias, sed deum per os hominis tibi loquentem. Quum recitatur Euangelium assurge, & si potes ausculta religiose. Quum in symbolo canitur, & homo factus est in genua procumbe, vel hoc pacto te submittens in illius honorem qui semet pro tua salute, quū esset supra omnes coelos, demisit in terras, quū esset deus dignatus est homo fieri, vt te faceret deum. Dū peragūtur mysteria, toto corpore ad religionem composito ad altare versa sit facies, Ad Christū animus. Altero genu terram cōtingere, erecto altero cui læuus inimitatur cubitus, gestus est impiorum militum, qui domino IESV Illudentes dicebant. Aue rex Iudeorum. Tu demitte vtrunq; reliquo etiam corpore nō nihil inflexo ad venerationem, Reliquo tempore aut legatur aliquid è libello, siue peculiarum, siue doctrine salutaris, aut mens cœleste quippiā meditetur. Et tempore nugas obgannire ad aurem vicini, eorū est, qui nō credūt illic adesse CHRISTVM, huc illuc circumferre vagos oculos, amentium est. Existima te frustra templum adisse, nisi inde
melior

MORVM PVERILIVM.

melior discesseris, puriorque.

SCHOLIA.

Quoties fores templi.) Tanta ueteribus sacrarū ueneratio erat, ut Apuleius, homo à nostra religione multum alienus, Aemilianum quendam rideat, quod sanctorum deorum dearumq; prætergrediens, nunquam à ciuibus suis uisus esset deos salutare, sed nephas habuerit, orandi gratia manū labris admouere. Peripateticos agūt.) Peripatetici. Περιπατητικοί (ut Hammonius Aristotelis categoriarum interpret scribit) διὰ τοιαύτω αἰτίαν οὕτως ἐλέγοντο. Πλάτων γὰρ γυμνασίας ἐνεκεν περιπατῶν, ἐτοίετο τὰς πρὸς τοὺς ἐταίρους συνουσίας, ὃν ὁ Ἀριστοτέλης διαδεξάμενος ἔχει πλὴν ἐκ τῆς ἐνεργείας, ἥτοι τῶ συμβεβηκότος ἐπωνομίαν. Hoc est, Peripatetici hanc ob causam ita dicebātur. Plato exercitationis causa obambulans sic ad discipulos uerba faciebat, cui succedens Aristoteles ex ipsa re, aut quia successor erat cognomen hoc obtinuit. Est itaque agere Peripateticū huc illucq; deambulare. Gestus est impiorum militum.) Extat apud Mathæum cap. uigesimosextimo.

DE CONVIVIIS.

In cōuiujs adfit hilaritas, absit petulātia: non nisi lotus accumbe, sed ante præfectis unguibus, ne quid in his hæreat fordiū dicarisq; *συποκόνοσουλ*, ac prius clam reddito lotio, aut si res ita postulet, exonerata

D etiam

DE CIVILITATE

etiam aluo: & si forte strictius cinctū esse cōtingat, aliquantulū relaxare vincula consultum est, quod in accubitu parū decore fiat. Abstergēs manū, simul abijce quicquid animo ægre est. Non in conuiuio nec tristē esse decet, nec contristare quenquam. Iustus consecrare mensam vultū ac manus ad religionem cōponito, spectans aut conuiuū primariū, aut si fors adest, imaginē Christi, ad nomen Iesu, matrisq; virginis, vtrunq; flectēs genu. Hoc muneris si cui alteri delegatū fuerit, pari religione tum auscultato, tū respondeo. Sedis honorem alteri libenter cede, & ad honoratiorem locum inuitatus, comiter excusa: si tamē in crebro serioq; iubeat aliquis autoritate præditus, verecūde obtempera, ne videare pro ciuili præfractū. Accūbens vtranq; manū super mensam habe, nō coniunctim, nec in quadra. Quidā enim indecore, vel vnā, vel ambas habent in gremio. Cubito vel vtroque vel altero inniti mē se, senio morbōue lassis condonatur: idem in delicatis quibusdā aulicis, qui se decere putant quicquid agunt, dissimulandum est, nō imitandum. Interea cauendū, ne proxime accumbenti cubito, nec ex aduerso accūbenti pedibus sis molestus. In sella vacillare &
nunc

MORVM PVERILIVM.

nunc huic nunc alteri nati vicissim insidere, speciem habet subinde ventris flatū emittētis, aut emittere conantis. Corp⁹ igitur equo libramine sit erectū. Mantile si datur, aut humero sinistro, aut brachio læuo imposito. Cū honoratiorib⁹ accubitur⁹, capite pexo, pileum relinquito, nisi vel regionis mos diuersum suadeat, vel alicui⁹ autoritas præcipiat, cui non parere sit indecorū. Apud quāsdā nationes mos est, vt pueri stantes ad maiorum mensam capiant cibū extremo loco relecto capite. Ibi nec puer accedat nisi iussus, ne hercat vsq; ad cōuiuū finē, sed sumpto quod satis est, sublata quadra sua, flexo poplite salutet cōuiuas, p̄cipue q̄ iter cōuiuas ē cæteris honoratior. A dextris sit poculū & cultellus escari⁹ ritē purgat⁹, ad læuā panis. Panē vna vola pressū, sumis digitis refringere, quorundā aulicorū delicias esse sinito, tu cultello seca decēter, nō vndiq; reuellēs crustū aut vtrinq; refecans: delicatiorū hoc est. panē veteres in omnib⁹ cōuiuū ceu rē sacrā religiose tractabant, vnde nunc quoq; mos relictus est, eū fortē delapsū in humum exosculari. Conuiuium statim a poculis auspiciari poterū est, qui bibunt non quod sitiant, sed quod soleant. Nec ea res solum moribus

D 2 est

DE CIVILITATE.

est inhonesta, verū etiam officit corporis va-
 letudini. Nec statim post sumptā ex iure of-
 fam, bibendū, multo min⁹ post lactis esum.
 Puero sæpius quā bis, aut ad summum ter
 in conuiuio bibere, nec decorū est, nec salu-
 bre. Semel bibat aliquandiu pastus de secū-
 do missu, præsertim sicco, deinde sub conui-
 uij finem, idq; modice sorbendo, non ingur-
 gitando, nec equorum sonitu. Tum vinum,
 tum ceruisia, nihilo minus q̄ vinū inebriās,
 vt puerorum valetudinē lædit, ita mores de-
 decorat. Aqua feruidę conuenit ætati, aut si
 id nō patitur, siue regionis qualitas, siue alia
 quæpiā causa, tenui ceruisia vtitor, aut vino
 nec ardenti, & aqua diluto. Alioqui mero
 gaudentes hæc sequuntur præmia dentes ru-
 biginosi, genę defluētes, oculi lusciosi, men-
 tis stupor, breuiter seniū ante senectā. Ante-
 q̄ bibas p̄mande cibū, nec labra admoueas
 poculo, nisi prius mantili aut linteolo abster-
 sa, præsertim si quis suū poculum tibi porri-
 git, aut vbi de cōmuni bibitur poculo. Inter
 bibendum intortis oculis alios intueri illibe-
 rale est, quemadmodū & ciconiarū exem-
 plo ceruicē intergū reflectere, ne quid hæ-
 reat in imo cyatho, parum est liberale. Sa-
 lutantē poculo resalutet comiter, & admo-
 tis la-

MORVM PVERILIVM.

is labris cyatho paululum libans bibere se
simul et hoc ciuili nugoni satis erit. Qui si ru-
sticius vrgeat, polliceatur se tū responsurū,
quum adoleuerit.

SCHOLIA.

Non nisi lotus accumbæ.) Antiquitus enim ut autor
est Plutarchus in Symposiacis, inter res sacras habeba-
tur mensa, & non tumultuanter, sed religione quadā,
ad conuiuū accedebant lotis manibus nō aliter, q̄ ad sa-
crū epulum. Dicarisq; ρυτοκόνδ'ολ (ϙ.) Erasmus in
Chilia, ρυτοκόνδ'ύλορ à Græcis uocari docet, hominē
sordidū et impendio parcum, conflata dictione à ρυ-
π (ϙ), quod sordes eas significat, que in summis ungui-
bus digitorū colliguntur et κόνδ'υλ (ϙ) articulū digi-
torū. Quasi ob auaritiā ne tantillum sumptus faciat, ut
tonsoni det nummulū qui repurget unguēs. Talis Plau-
tinus Euclo, sed hic tamen totondit, nisi quod præseg-
mina collegit & abstulit. Aliquantulū relaxare uincu-
la.) Stobæus ex Platone apud Iberos hoc non licuisse
scribit. Vbi et mulieres et pueri zonæ mēsurā habebāt,
quā si eorū uenter capere nequibat magno uitio et pro-
bro dabatur. Idem apud Gallos solitū fieri Strabo do-
cet libro quarto. Interea cauendum ne proximo.) No-
tat hoc nomine conuiuam quendam Martialis lib. 3.

Iacet occupato galbanatus in lecto,

Cubitisq; trudit hinc & hinc conuiuas.

Panem ueteres.) Hinc frequens hoc epitheton ἱερός

DE CIVILITATE.

ἄστ & , Id est, sacer panis apud poetas. In humū ex-
 osculari.) Fortassis et hoc à ueteribus originem habet,
 qui illa quæ à mensa in terram caderent dijs inferis sa-
 cra putabant. Conuiuiū statim à poculis.) Plinius libro
 uigesimotertio capite primo. Vinum ieiunos bibere no-
 uitio inuento, inutilissimum est. Et libro decimoquar-
 to capite uigesimosecundo idem hoc notat. Alibi uino
 deberi scribit, quod ante cibum homines & quod soli
 animalium non sitientes bibimus. Tum uinum tum ce-
 reuisia.) Plato hanc ob causam libro de republica se-
 cundo omnem uini usum pueris interdixit. Aqua fer-
 uida conuenit ætati.) Vtpote potus saluberrimus &
 optimus testis Plinius libro decimoquarto capite uige-
 simo secundo. Alioqui mero gaudentes.) Vide Plinium
 libro eodem, Antequam bibas.) Ne dicaris cum Glaucō
 Plutarchi ἄστον πιεῖν, id est, panem bibere.

Quidā ubi vix bene confederint, mox ma-
 nus in epulas conijciunt. Id luporum est, aut
 eorū qui de chytropode carnes nondum im-
 molatas deuorant, iuxta prouerbiū. Primus
 cibum appositū ne attingito, non tantum ob
 id quod arguit auidum, sed quod interdū cū
 periculo coniunctū est, dū qui feruidū inex-
 ploratum recipit in os, aut expuere cogitur,
 aut si deglutiat adurere gulam, utroque ridi-
 culus æquo ac miser. Aliquantisper moran-
 dū, vt puer assuescat affectui tēperare. Quo
 consilio

MORVM PVERILIVM.

cōsilio Socrates ne senex quidem vnquā de primo cratere bibere sustinuit. Si cum maioribus accūbit puer, postremus nec id nisi inuitatus manum admoueat patinae. Digitos in iussulenta immergere agrestiū est, sed cul tello fuscinaue tollat quod vult; nec id ex toto eligat disco, quod solent liguritores, sed quod fortè ante ipsum iacet sumat : qđ vel ex Homere discere licet, apud quem creber est hic versiculus.

οἱ δ' ἐπ' οὐείαθ' ἔτοιμα προκείμενα χεῖρας ἰαλλοῦ

Id quoque si fuerit insigniter elegans, alteri cedat, & quod proximum est accipiat. Vt igitur intemperantis est in omnes patinae plagas manum mittere, ita parum decorum patinam inuertere, quo veniant ad te lautiora. Si quis alius cibū prorexerit elegantiorem, præfatus excusatiunculam recipiat, sed resecta sibi portiuncula, reliquum offerat ei qui porrexerat, aut proximè assidenti communicet. Quod digitis excipi nō potest, quadrā excipiendum est. Si quis è placenta vel artocrea porrexit aliquid cocleari, aut quadrā excipe, aut cocleari porrectum accipe, & inuerso in quadram cibo, cocleare reddito. Si liquidius est quod datur gustandū sumito, & cocleare reddito, sed ad mantile ex-

D A tersum,

DE CIVILITATE.

tersum. Digitos vnctos vel ore prælingere, vel ad tunicā extergere pariter inciuile est, id mappa potius aut mantili faciendū. Integros bolos subito deglutire ciconiarū est, ac balatronū. Si quid ab alio fuerit resectum, inciuile est manū quadrāmue porrigere, priusquā ille structor offerat, ne videare præpere, quod alteri paratum erat. Quod porrigitur, aut tribus digitis, aut porrecta quadra excipiendum. Si quod offertur non congruit tuo stomacho, caue ne dixeris illud comici Clitiphonis, non possum pater, sed blande agito gratias. Est enim hoc vrbānissimū recusandi genus. Si perstat inuitator, verecūde dicito aut non conuenire tibi, aut te nihil amplius requirere.

SCHOLIA.

Id luporum est.) Hoc est, uoraciū: sic enim τῶν ἀγορῶν μιᾶν ὄντων gulosos appellamus. Quid de clytropode.) Hoc prouerbiorum solet dici in homines intempestiuæ gulæ. Lege plura in Chiliadibus. Quo consilio Socrates ne senex quidē.) Proditū est Socratē nunq̄ de primo craterē bibere solitū, sed secundo seruare sitim. Vide prouerbium ἀγαθὸν ἀιμονισαῖ. Οἶδ' ἐπ' ὀνειράθ'. Id est, Hi quidem in cibos coctos et appositos manus mittebāt. ἄλλῶς.

Appositasq; citis escas manibus rapiebant.

Multis

MORVM PVERILIVM.

Multis in locis carmen hoc apud Homerum extat.

Ac balatronū.) Ganeones ij, & τραπέζης. Ho-
ratiano carmine nobiles sunt. Caue ne dixeris illud Co-
mici.) Est in Heautontimorumenō.

Discenda est à primis statim annis secun-
di ratio, non superstitiosa, quod quidam fa-
ciunt, sed ciuilis & commoda. Aliter enim
inciditur armus, aliter coxa, aliter ceruix, ali-
ter cratis, aliter capus, aliter phasianus, ali-
ter perdix, aliter anas: qua de re sigillatim
præcipere vt prolixum sit, ita nec opere præ-
cium. Illud in vniuersum tradi potest. Apiti-
orum esse, omni ex parte quicquid palato
blādatur abradere. Abs te femesa alteri por-
rigere, parum honesti moris est. Panē præ-
rosū iterum in ius immergere rusticanū ē,
Sicut & cibum mansum faucibus eximere, &
in quadram reponere, inelegans. Nā si quid
fortè sumptum est, quod deglutiri non expe-
dit, clam auersus aliquo proiciat. Cibum
ambesum aut ossa semel in quadram seposita
repetere, vitio datur. Ossa, aut si quid simile
reliquū est, ne sub mensam abieceris, pau-
mentum conspurcans, nec in mensæ stragu-
lam proice, nec in patinam repone, sed in
quadrae angulum sepone, aut in discum qui
apud nonnullos reliquijs excipiendis appo-

Dns

nitur

DE CIVILITATE.

nitur. Canibus alienis de mensa porrigere cibum, ineptiæ tribuitur: ineptius est illos in conuiuio contrectare. Oui putamen digitorum unguibus aut pollice repurgare ridiculū est: idem inserta lingua facere magis etiam ridiculū, cultello id fit decentius. Ossa dentibus arrodere caninum est, cultello purgare ciuile. Tres digiti salino impressi, vulgari ioco dicuntur agrestum insignia. Cultello sumendum est salis quantum satis est. Si longius abest salinum, porrecta quadra petendum est. Quadram aut patinam cui saccharū aut aliud suaue quiddam adhæsit, lingua labere felium est, non hominum. Carnē prius minutim in quadra dissecat, mox addito pane simul aliquandiu mandat, priusquā traiciat in stomachum. Id non solum ad bonos mores, verum etiam ad bonam valetudinē pertinet. Quidam deuorant verius quā edunt, nō aliter quā mox, vt aiunt, abducendi in carcerem. Latronum est ea tuburcinatio. Quidam tantum simul in os ingerunt, vt vtrinque ceu folles tumeant buccę, alij mādendo ductu labiorum sonitum edūt porconum in morem. Nōnulli vorandi studio, spirāt etiā naribus quasi præfocandi. Ore pleno vel bibere, vel loqui nec honestum est, nec tutū.

Vicissim.

MORVM PVERILIVM.

Vicissitudo fabularū interuallis dirimat perpetuum esum. Quidam citra intermissionem edunt bibuntue, non quod esuriāt sitiantue, sed quod aliqui gestus moderari nō possunt, nisi aut scabant caput, aut scalpant dentes, aut gesticulentur manibus, aut ludāt cultello, aut tussiant, aut screent, aut expuant. Eares à rustico pudore profecta, nōnullam insanix speciem habet. Auscultandis aliorum sermonibus fallendū est hoc tēdij si nō datur oportunitas loquēdi. Inciuile est, cogitandum in mensa accumbere. Quosdam autem videas adeo stupentes, vt nec audiant quid alijs dicatur, nec se comedere sentiant & si nominatim appelles, velut ē somno excitari videantur. Adeo tor⁹ animus est in patinis. Inurbanum est oculis circumactis obseruare quid quisque comedat, nec decet in quenquam conuiuarū diutius intentos habere oculos: inurbanus etiam transfuersim hircus intueri, qui in eodem occumbūt latere: inurbanissimum, retorto in tergum capite contemplari, quid rerum geratur in altera mensa. Effutire si quid liberius inter pocula dictum factumue sit, nulli decorum est, nedum puero. Puer cū natu maioribus accumbens nunquam loquatur, nisi aut cogat
necessitas

DE CIVILITATE

necessitas, aut abs quoquam inuitetur. Lepis de dictis modice arrideat, obscœne dictis ne quando arrideat, sed nec frontem cōtrahat si præcellit dignitate qui dixit, sed ita vultus habitum temperet. vt aut non audisse, aut certè non intellexisse videatur. Mulieres ornat silentium, sed magis pueritiam.

SCHOLIA.

Apitiorum esse.) Marcus Apitius, unus & præcipuus inter proceres gula, & ut Plinius ait, ad omnem luxum ingenio mirus, Rhomæ tempore Tiberij uixit, scientiam popinæ professus autore Seneca. Hic, ut legimus in Suida, ἐπὶ ἀσωτία καὶ πολυτελείᾳ ἵκαναὶ τὰς γυριὰδας ἀργυρίων κατέλωσε ἕως πλὴν γαστέρας. Hoc est, In luxu & in sumptuositate maximã argenti uim absumpsit. A quo prouerbium Apitiæ cœnæ. Vide Cælium Rhodoginum libro quinto capite trigesimo. Canibus alienis.) Sunt quibus nunquam cœnare foris placeat, nisi & umbram & canem secum adducant, hos Theophrastus impudentes uocat, quo loco impudētiam depingit, καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ἀκόλαστον δὲναῖ ἀπὸ τῆς τραπέζης ἄρας κρέας καὶ ἄρτον, καὶ σπεῖρον ἀκρόντων πάντων ἐνωχῶ τίμιε. Id est, Ad cœnam uotus assecla porrigere carnem & panem, quem è mensa omnibus inspicientibus tollens, comedere dicit charissime. Latronum est ea turburcinatio.) Ex Apuleio hoc sumptum uideri posset, qui libro

MORVM PVERILIVM.

qui libro metamorphoseon sexto de latronibus ita nar-
rat. Ecce confecto nescio quo graui prælio, latrones
adueniunt onusti, prandioque raptim tuburcinato, ut
aiebant, proficisci gestiunt. Est autem tuburcinare ra-
ptim manducare, teste Nonio.

Inciuile est cogitabundum in mensa accumbere.) Ci-
cero in Officijs. Tanta uis est & loci & temporis, ut
si quis cum causam sit acturus, in itinere, aut in ambu-
latione secum ipse meditetur, aut si quid aliud attentius
cogitet, non reprehendatur. At hoc idem si in conuiuio
faciat, inhumanus uideatur inscitia temporis. Trans-
uersim hircus intueri.) Vergiliana imitatio in Palæ-
mone. Transuersa tuentibus hircus.

Mulieres ornat silentium.) Teste Stophole in Aia-
ce magistro. γυνταξι κόςμιον ή σιγή φέρει. Id est.
Mulieribus ornatum adfert silentium. Sed magis pue-
ritiam.) Non enim abs re dictum est ab Euripide.

Νέωδ' φιλῶν μᾶλλον ή λαλῆν πρέτει. Id est.
Iuueni taceri plus decet, quàm sæpe loqui.

Quidam respondent priusquàm orationem
finierit qui compellat, ita sæpe fit, ut aliena
respondens sit risui detque veteri locum pro-
uerbio, ἄμαρ ἀπῆτουρ. Docet hoc rex ille
sapientissimus, stultitiæ tribuens responde-
re priusquam audias, non audit autem qui
non intellexit. Si minus intellexit percon-
stantē, paulisper obtitescat, donec ille quod
dixit

DE CIVILITATE

dixit sponte repetat. Id si non facit, sed re-
 sponsum vrget, blande veniam prefatus pu-
 er, oret vt quod dixerat dicat denuo. Intel-
 lecta percontatione, paululū interponat mo-
 ræ, deinde tum paucis respondeat, tum iu-
 cunde. In conuiuio nihil effutiendum, quod
 offuscet hilaritatem. Absentium famam ibi
 ledere piaculum est. Nec cuiquam illic suus
 refricandus est dolor. Vituperare quod ap-
 positum est, inciuilitati datur, & ingratum
 est conuiuatori. Si de tuo præbetur conuiui-
 um, vt excusare tenuitatem apparatus urba-
 num, ita laudare aut commemorare quan-
 ti singula constiterint, insuaue profecto con-
 dimentum est accumbentibus. Denique si
 quid à quoquam in conuiuio fit rusticius per
 imperitiam, ciuilitate dissimulandum potius
 quàm irridendum. Decet computationem
 libertas. Turpe est, sub dium, vt ait Flac-
 cus, rapere, si quid cui super cœnam excidit
 incogitantius. Quod ibi fit diciturue, vino
 inscribendū, ne audias, *μισῶ μνάμονασυμ-
 πόταμ.* Si conuiuium erit quàm pro puerili
 ætate prolixius, & ad luxum tendere vide-
 bitur, simul atq; senseris naturæ factum sa-
 tis aut clam, aut veniam præcatus te sub-
 ducito. Qui puerilem ætatem adigunt ad
 inedia

MORVM PVERILIVM.

inediam, mea quidem sententia insaniunt, neq̄ multo minus ij qui pueros immodico cibo diffarciunt. Nā vt illud debilitat teneri corpusculi viriculas, ita hoc animi vim obruit. Moderatio tamen statim est discenda. Citra plenam saturitatem reficiendum est puerile corpus, magisq̄ crebro quā copiose. Quidam se saturos nesciunt, nisi dum ita distentus est ventriculus, vt in periculum veniant ne dirumpatur, aut ne per vomitum reiciat onus. Oderunt libros qui illos etiam nū teneros cœnis in multam noctem productis perpetuo sinunt assidere. Ergo si surgendum erit à prolixiore conuiuio, quadram tuam cum reliquijs tollito, ac salutato qui videtur inter conuiuas honoratissimus, mox & alijs simul, discedito, sed mox rediturus, ne videare lusus aut alterius parum honestæ rei gratia te subduxisse. Reuersus ministrato si quid opus erit, aut reuerenter mensæ assistito, si quis quid iubeat expectans. Si quid apponis aut submoues, vide ne cui vestē iure perfūdes. Cādelā emunctuor⁹, prius illū ē mēsa tollito, q̄dōq̄ emūctū est, protinus aut harenæ immergito, aut solea proterito, ne quid ingrati nidoris offendet nares. Si quid porrigis infundisq̄,
læua id

DE CIVILITATE

laeva id facias caueto. Iussus agere gratias,
componere gestus, paratum te significans do-
nec silentibus conuiuis dicendi tempus ad-
fuerit. Interim vultus ad conuiuio presiden-
tem reuerenter versus sit & constanter.

SCHOLIA.

ἄμαρ ἀπίτουρ.) Id est, falces petebā, alius for-
tè non intelligens, negebat se habere ligonem, respon-
dens quod nihil ad rem attinere, consule Chiliades. Do-
cet hoc rex ille sapientissimus.) Prouerbiorū decimo-
oëtauo. Sub dium, ut ait Flaccus.) Est apud Hora-
tium libro primo. Odarum carmine uigesimo oëtauo in
quo Bacchum alloquitur, non uelle se secreta eius in
uulgum proferre.

Non ego te candide Bassareu.

Inuitum quatiam, nec uarijs obsita frondibus

Sub dium rapiam.

Bassareus, Bacchus dicitur à uestibus bacchantium
mulierum in Tracia, quas Βασάρας appellabant te-
ste Hesychio. Μισῶ μνήμονα συμπόταρ.) Id est,
odi memorem compotorem, Dorica dialectico pro μι-
σῶ μνήμονα συμπότῳ. Solet dici in illos qui ami-
corum dicta liberius inter conuiuandum mox elimināt,
hæc enim non oportet proferre, imò ne omnino quidē
reminisci. Pindarus uates in Nemæis hymno decimo
symposiū silentio gaudere recinit, ἡσυχίαν δὲ φιλεῖ
μὴ συμπόσιον. Et Stobæus in collectaneis, titulo
de absti-

MORVM PVERILIVM.

de abstinentia & temperantia ex Antisthene refert Baccho, hoc est, conuiuiorum præsidi $\nu\acute{\alpha}\rho\theta\eta\kappa\alpha$ & $\lambda\acute{\iota}\theta\alpha\varsigma$, id est, ferulam & obliuiones propterea consecratas, tanquam non oportunum mensæ delictorum obliuisci. Et Pindarus hymno primo Olympiorum Tantalum tantas pœnas pati autumat, quod deorum mysteria inter conuiuandum dicta, euulgauerat. Hoc & docet Galli epigrammatarij carmen quod in imaginem Tantali scriptum est, cuius duos postremos uersus adscribere non absurdum existimo.

$\pi\acute{\iota}\nu\epsilon\lambda\acute{\epsilon}\gamma\epsilon\iota\ \tau\acute{o}\ \tau\acute{o}\rho\epsilon\upsilon\mu\alpha\ \kappa\acute{\eta}\ \acute{o}\rho\gamma\iota\alpha\ \mu\acute{\alpha}\nu\theta\alpha\upsilon\epsilon\ \sigma\iota\gamma\acute{\eta}\varsigma.$
 $\omicron\iota\ \gamma\lambda\acute{\omega}\omega\sigma\iota\ \pi\rho\sigma\omega\epsilon\tau\acute{\epsilon}\varsigma\ \tau\alpha\upsilon\tau\alpha\ \kappa\omicron\lambda\omicron\zeta\acute{o}\mu\epsilon\theta\alpha.$

Hæc pictura monet, legum bibe docte tacendi

Garrulus hac pœna est afficiendus homo.

Moderatio statim discenda est.) Vide Gellium cap. 19. lib. 4. Et apud Ciceronem optimum est præceptum Catonis. Tantum cibi & potionis adhibendum, ut reficiantur uires non opprimantur. Phocylides etiã poeta sanctissimus modũ hic probat.

$\mu\acute{\epsilon}\tau\rho\omega\ \mu\acute{\alpha}\rho\iota\ \phi\alpha\gamma\acute{\epsilon}\phi\mu\ \kappa\acute{\eta}\ \pi\iota\acute{\epsilon}\mu\ \eta\sigma\acute{\eta}\ \mu\upsilon\theta\omicron\lambda\omicron\gamma\epsilon\upsilon\epsilon\mu.$

Edere mensura & bibere ac tu sare memento.

DE CONGRESSIBVS.

Si quis occurrerit in via, vel senio uenerandus, vel religione reuerendus, vel dignitate grauis, vel alioqui digno honore, meminert puer de via decedere, reuerenter aperire caput, nonnihil etiam flexis poplitibus.

E bus. Ne

DE CIVILITATE.

bus. Ne vero sic cogitet, quid mihi cum igno-
 noto, quid cum nihil vnq̄ bene de me meri-
 to? Non hic honos tribuitur homini, nō me-
 ritis, sed deo. Sic deus iussit per Salomonē,
 qui iussit assurgere cano. Si per Paulum qui
 presbyteris duplicatum honorem præcipit
 exhibere, in summa, omnibus præstare ho-
 norem quibus debetur honos, complectens
 etiam Ethnicum magistratum: & si Turca,
 quod absit, nobis imperet, peccaturi simus.
 si honorem magistratui debitum, illi nege-
 mus. De parentibus interim nihil dico, qui-
 bus secundum deum primus debetur honos.
 Nec minor præceptoribus, qui mentes ho-
 minum quodammodo dum formant, gene-
 rant. Iam & inter equales illud Pauli locum
 habere debet, honore inuicem præuenien-
 tes. Qui parem aut inferiorem honore præ-
 uenit, non ideo fit ipse minor, sed ciuilior, &
 ob id honoratior. Cum maioribus reueren-
 ter loquendum & paucis, cum æqualibus
 amanter & comiter. Inrer loquendum pile-
 um læua teneat, dextra leuiter admota um-
 bilico aut quod decentius habetur, pileum
 vtraq̄ manu iuncta suspensum, pollicibus
 eminentibus, tegat pubis locum. Librum
 aut galerum sub axilla tenere rustici⁹ habe-
 tur. Pus

MORVM PVERILIVM.

tur. Pudor adfit sed qui decoret, non qui reddat attonitum. Oculi spectent eum cui loqueris, sed placidi simplicesq; nihil pro-cax improbumue præ se ferentes. Oculos in terram deijcere, quod faciunt caroblepæ, malæ conscientiaë suspicionem habet, Trã-uerfim tueri, videtur auersantis. Vultum huc illuc voluere, leuitatis argumentum est. Indecorum est interim vultũ in varios muta-re habitus, vt nunc corrugetur nasus, nunc contrahatur frons, nunc attollatur supercili-um, nunc distorqueantur labra, nunc didu-catur os, nunc prematur, hæc animum argu-unt Protei similem. Indecorum & illud, con-cusso capite iactare comam, sine caussa tus-sire, screare, quemadmodum & manu scabe-re caput, scalpere aureis. emungere nasum, demulcere faciem, quod est veluti pudorem abstergentis, suffricare occipitium, humeros adducere, quod in nõnullis videmus. Italis. Rotato capite negare, aut relucto accersere, & ne persequar omnia, gestibus ac nutibus loqui, vt virum interdum deceat, puerum minus decet. Illiberale est iactare brachia, gesticulari digitis, vacillare pedibus, breui-ter non lingua, sed toto corpore loqui, quod turturum esse fertur, aut motacillarum, nec

E 2 multum

DE CIVILITATE.

multum adhorrens à picarum morib⁹. Vox sit mollis ac sedata, non clamosa quod est agricolarum, nec tam pressa, vt ad aures ei⁹ cui loqueris non perueniat. Sermo sit non præceps, & mentem percurrens: sed lentus & explanatus. Hoc etiam naturalem battarismum, aut hæsitantiam, si non in totum tollit, certè magna ex parte mitigat, quum præcipitatus sermo multis vitium conciliet quod non dederat natura. Inter colloquendum subinde titulum honorificum ei⁹ quem appellas repetere ciuilitatis est. Patris ac matris vocabulo nihil honorificentius, nihil dulcius: Fratris sororisue nomine nihil amabilius. Si te fugiunt tituli peculiare, omnes eruditi sint tibi præceptores obseruandi, omnes sacerdotes ac monachi, reuerendi patres, omnes æquales, fratres & amici, breuiter omnes ignoti domini, ignotæ dominæ, Ex ore pueri turpiter auditur iusiurandum, siue iocus sit, siue res seria. Quid enim turpius eo more, quod apud nationes quasdã ad tertium quodc⁹ verbum deierant etiam puellæ, per panem, per vinũ, per candelam, per quid non? Obscenis dictis, nec linguam præbeat ingenuus puer, nec aures accomodat. Deniq⁹ quicquid inhoneste nudatur oculis

MORVM PVERILIVM.

Oculis hominum, indecenter ingeritur auribus, Si res exigat, vt aliquod membrum pudendum nominetur, circumitione verecunda rem notet. Rursus si quid inciderit, quod auditori nauseam ciere possit, veluti si quis narret vomitum, aut latrinam, aut oletum, præfetur honorem auribus. Si quid refellendum erit, caue dicat, haud vera prædicas, præsertim si loquatur grandiori natu, sed præfatus pacē, dicat, mihi secus narratum est à tali. Puer ingenuus cū nemine contentionem suscipiat, ne cum æqualib⁹ quidem, sed cedat potius victoriam si res ad iurgium veniat, aut ad arbitrum prouocet. Ne cui se præferat, ne sua iactet, ne cuiusquam institutum reprehendat, aut vllius nationis ingenium moresue fuggillet, ne qd arcani creditū euulget, ne nouos spargat rumores, ne cuius obtrechet fame, ne cui probro det vitium natura insitum. Id enim non solum contumeliosum est & inhumanum, sed etiam stultum, veluti si quis luscum appellet luscū, aut loripedem loripedem, aut strabum strabum, aut nothum nothum. His rationibus fiet vt siue inuidia laudem inueniat, & amicos paret. Interpellare loquentem antequam fabulam absoluerit, inurbanum est.

E 3

Cum

DE CIVILITATE

Cum nemine similitatem suscipiat, comitatem exhibeat omnibus, perpauca tamen ad interioram familiaritatem recipiat, eosque cum delectu. Ne cui tamen credat quod tacitum velit Ridiculum enim est ab alio silentij fidem expectare, quam ipse tibi non praestes. Nullus autem est adeo linguae continentis, ut non habeat aliquem, in quem transfundat arcanum. Tutissimum autem est nihil admittere, cuius te pudeat si proferatur. Alienarum rerum ne fueris curiosus, & si quid forte conspexeris audierisque, fac, quod scis nescias. Literas tibi non oblatas limis intueri parum civile est. Si forte praesente scrinium suum aperit aliquis, subducito te. Nam inurbanum est inspicere, contrectare aliquid inurbanus. Item si senseris inter aliquos secretius oriri colloquium, submoue te dissimulanter, & in eiusmodi colloquium ne temet iugeras non accitus.

SCHOLIA.

Vel senio uenerandus.) Iuxta praescriptum illud Graecorum.

Αἰδουθ' ὁ πολιορκροτάφους, εἰκεις δὲ γέροντι
 ἑδρας ἢ γεράων πάντων. Id est.

Tu canos uenerare senes cede honoribus atque
 Sedibus his.

Sic per

MORVM PVERILIVM.

Sic per Paulum.) Prima Timothei quinta. Illud Pauli locum habere. Ad Rhomanos capite duodecimo.

Librum aut galcerum sub axilla.) Horatius libro epistolarum primo, Vinnio cuidam negotium dat perferendorum suorum librorum ad Augustum, sed hoc mandato.

Simul ac perueneris illuc.

Sic positum seruabis onus, ne sorte sub ala.

Fasciculum portes librorum, ut rusticus agrum &c.

Quod faciunt Catoblepæ.) De hac bestia ita Plinius lib. 8. cap. 21. In Aethiopia fons est Nigris, iuxta hunc fera appellatur Catoblepas, modica alioquin ceterisque membris iners, caput tantum graue egre ferens, id deiectum semper in terram. Habet autem hoc animal ex ipsa re nomen, nam Graecis κάτω deorsum & ad terram uersus significat, βλέπειν uero uidere. Protei similem.) De Proteo lege quartum librum Georgicon & quartum ὄστρον εἰς. Homerica. Turturum esse fertur.) Turtures etiam postica parte loquaces, ut testantur collectanea adagiorum Graeca, & Erasmus in Chiliadibus. Motacilla auicula notissima caudam semper quatiens, σασγις à Graecis appellatur. Battarismum.) Id est, Balbutiem & hesitantiam impedimentumque linguae, ἀτὸ τῆς βατταρίσεως, quod est balbutire, uide Chiliades. Sed cedat potius uictoriam.) Consultius erit hoc, taceo prudentius si Euripidis credendum est uersibus, quos citat Plutarchus.

DE CIVILITATE.

Δυοῖν λεγομένοις θατέρῳ θυμωμένῳ,
Ὁμῆ ἀντιτείνωρ τοῖς λόγοις σοφώτερος.

Hoc est, duobus contendentibus altero irato, qui non repugnat uerbis est prudentior. Ne cui tamen credat, quod tacitum esse uult.) Nihil enim enim difficilius, ut dicere solitus Aristoteles, quàm σωπᾶν ἢ δεῖ μὴ λέγειν. Id est est, tacere, quæ non oportet dicere.

DE LVSIV.

In lusibus liberalibus adsit alacritas, absit peruicacia rixarum parens, absit dolus ac mendacium. Nam ab his rudimentis proficitur ad maiores iniurias. Pulchrius vincit qui cedit contentioni, quàm qui palmam obtinet. Arbitris ne reclamita. Si cum imperitioribus certamen est, possisq; semper vincere, nonnunq; te vinci patere, quo ludus sit alacrior. Si cum inferioribus ludatur, ibi te superiorem esse nescias. Animæ causa ludendum est, non lucri gratia. Aiūt puerorum indolem nusq; magis apparere, quàm in lusu. Si cui ad dolos, ad mendacium, ad rixam, ad iram, ad violentiam, ad arrogantiam propensius ingenium, hic emicat naturæ vitium. Proinde puer ingenius non minus in ludo quàm in conuiuio sui similis sit.

Scholia

MORVM PVERILIVM.

SCHOLIA.

In lufibus liberalibus.) Id est, honestis. Aiunt puero-
rum in adole nufquā magis.) Putat et hoc Quintilianus
libro primo capite quarto. Mores quoq; inquit, inter-
ludendum simplicius fe detegunt. Neq; adeo puerorum
mentes solum in ludicris perfpiciuntur, uerum etiam
lufus uiros quales intus sunt aperit, & tanquam con-
fpiciendos præbet: testantur hoc epigrammate quo-
dam Græci, quod quia ὠδὴ γραμματικώτατορ, hoc
est, lepidiffimum est, meminimus & adfcripsimus, qui-
bus autem hæc Græcorum rhapsodia stomachum facit,
confilio nostro transmittat.

Quintilianus

Εζόμενθ μὴ τῆδὲ παρ' εὐλαΐῃσι τραπέζῃ
παίγνια κινήσεις τερπνὰ βολοκτυπῆς.
μήτε δὲ νικήσας μεγαλίζεω, μήτ' ἀτολφθεῖς
ἀχυσο, πῶ ολίγη μεμφομένη βόλιδα.
καὶ γὰρ ὠδὴ μικροῖσιν ὀδὴ διαφαίνεται ἀνδρῶς
καὶ κύβεθ ἀγέλη βένθθ ἐχεφροσύνης.

Quæ sic ruditer transcripta sunt.

Nostra placet dum mensa loquax, abacoq; delectat.

Rem gerere, & iactus ludere multiplices.

Si superas gloriare caue, si uictus abibis

Non doleat, talis nec maledic leuibus

Rebus in exiguis animus cognoscitur, omne &

Ingenium mentis parua tabella notat.

DE CVBICVLO.

In cubiculum laudatur silentiū & verecū-
dia, Cere

E S

dia, Cere

DE CIVILITATE.

dia. Certè clamor & garrulitas indecora est, multo magis in lecto. Siue cū exuis te, siue cum surgis, memor verecundiæ, caue ne quid nudes aliorum oculis, quod mos & natura tectum esse voluit. Si cum sodali lectum habes communem, quietus iaceto, neq̄ corporis iactatione vel teipsum nudes, vel sodali detractis palliis sis molestus. Priusq̄ reclines corpus in cervical, frontē & pectus signa crucis imagine, breui precatiūcula te met Christo commendans. Idem facito quū manē primum temet erigis, à precatiūcula diem auspicans. Nō enim potes ab omni ne feliciore. Simul ac exoneraueris aluum, ne quid agas, nisi prius lota facie manibusq̄, & ore proluto. Quibus contingit bene nasci, his turpe est generi suo non respondere moribus. Quos fortuna voluit esse plebeios, humiles aut etiam rurestres, his impensius etiam adnitendum est, vt quod fors inuidit morum elegantia pensent. Nemo sibi parētes aut patriam eligere potest, at ingenium moresq̄ sibi quisq̄ potest fingere. Colophonis vice addam præceptiunculam, quæ mihi videtur propemodum primo digna loco, Maxima ciuilitatis pars est, quū ipse nusquam delinquas, aliorū delictus facile

MORVM PVERILIVM.

facile ignoscere, nec ideo sodalem minus habere, charum, si quos habet mores inconditiores. Sunt enim qui morum ruditatem, alijs compensent dotibus. Neque hæc ita præcipiuntur quasi sine his nemo bonus esse possit. Quod si sodalis per insciciam peccet in eo sane, quod alicuius videtur momenti, solum ac blande monere ciuilitatis est.

Hoc quicquid est muneris HENRI-
CE fili charissime, vniuerso puerorum so-
dalitio per te donatum esse volui, quo sta-
tim hoc congiario simul & commilitonum
tuorum animos tibi concilies, & illis libera-
lium artium ac morum studia commendes.
Præclaram indolem tuam Iesu benignitas
seruare dignetur, semperq; in melius pro-
uehere. Datum apud Friburgum Brisgoiæ,
mense Martio.

ANNO M. D. XXX.

SCHOLIA.

At ingenium.) Hoc est, quod dixit Tullius. Ipsi au-
tem quam personam gerere uelimus, à nostra uolun-
tate proficiscitur.

Colophonis uice addam.) Id est, tanq̄ rem maxime
necessariam. Vide prouerb. Colophonem addidit. Ma-
xime neces-

DE CIVIL. MORVM PVERIL.

xime necessariam. Vide prouerb. Colophonem addi-
dit. Maxima ciuilitatis pars est.) Non retinentur
amici nisi eorum mores ac errata tolerare sciamus :
quare doctè sanè ut omnia præceptum est à Græcis,
φίλος τρώων γίνουσκε, μισήσκεις δὲ μὴ. Qui
senarius ita ἐρ τοῖς Porphyrius uersus est. Mores
amici noueris non oderis. Et Horatius nō uult amicum
qui non uitia cū uirtutibus æquo libramine examinet.
Ideo autem uitijs amicorum debemus ignoscere, ut illi
uicissim nostra ferre discant. Vitij enim nemo sine na-
scitur. Optimus ille est, qui minimis urgetur. Hoc
quicquid est.) ἐπίλογος est commentarioli. Hoc con-
giario simul.) Congiarium dicebatur, quod ab impe-
ratoribus liberalitatis causa, & ultra solitum stipen-
dium militibus ab imperatore dabatur, quo sibi eorum
animos, tanq̄ auctario quodam conciliarent. Hero-
dianus, λαμπρὰς ἢ μεγαλοφρόνας ἐπι-
δόσας uocat, id transpositum splendas et
magnificas additiones sonat. Et huc usq̄
scholia nostra, in usum puerorū quo-
rundam tumultuarie adiecta, pro-
traximus : semper & libentes
emendaturi, si quid à ua-
rietate iudiciorum
desideretur.

FINIS.

MORVM PVERILIVM.

Μινυμοσύνης ἠὲ καὶ Ζηνὸς ἔριγδούποιο θυγατέρες
 Μοῦσαι Πιερίδες μεγαλώνυμοι ἀγλαόφημοι
 θνητοῖς οἷσκε παρῆτε ποθφνόταται πολύμορφοι
 Πάσης παιδείης ἀρετῆν γεννώσαι ἀμεμπτοῖς
 ὄρεπῆσαι ψυχῆς, διανοίας ὄρθοδοτῆσαι
 καὶ νοῦ εὐδωάτοιο καθηγῆσαι ἀνάσσει
 αἱ τελετὰς θνητοῖς ἀνεδείξατε μουσιπολεύτους
 κλειῶ τ' εὐτερπητε. δάλφα τε μελπομένητε
 τὸρψιχόρη τ' ἔρατώτε πολύμνια τ' οὐρανίη τε
 καιλλόπη, ξυρμυτρί ἠὲ εὐδωάτη θεᾶ ἀγνή
 ἀλλὰ μολῆτε θεαί μύσαις πολυποίκιλοι ἀγναί
 εὐκλάμ, Ζηλος τ' ἔρατόν πολύμνον ἀγούσαι.

In Musas Orphei hymnus.

Pierides Musæ, celeberrima turba, tonantis
 Mente satæ memori, quarum undiq; nomina clarent
 O suaves hominum genijs, uotiq; uocatæ
 Supplicibus, uario præsentés numine, adeste.
 Munera uestra deæ uirtus & gloria uerax
 Quasq; artes agit humanæ uis feruida mentis
 Vos animi dulces etiam ueneramur alumnas
 Aethernum recti quibus insecuistis amorem
 Vestro animi uegetæ seruantur munere uires
 Vos operosa deum primæ solennia culta
 Fecistis tacito, sacrorum iusta docentes
 Cleioq; Euterpeq; Thaleiaq; Melpomeneq;
 Terpsichoréq; Eratóq; Polymniáq; Uraniáq;
 Colliope, & tu magnipotens, castissima mater
 Laudem, uirtutis decus immortalæ facete
 Multiplici ueneranda modo, pia nomina uati.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Sapientia carmine
Verbum domini manet in eternum

in A. un. 754382
L. un. un. un.

Sub. un. un. un.

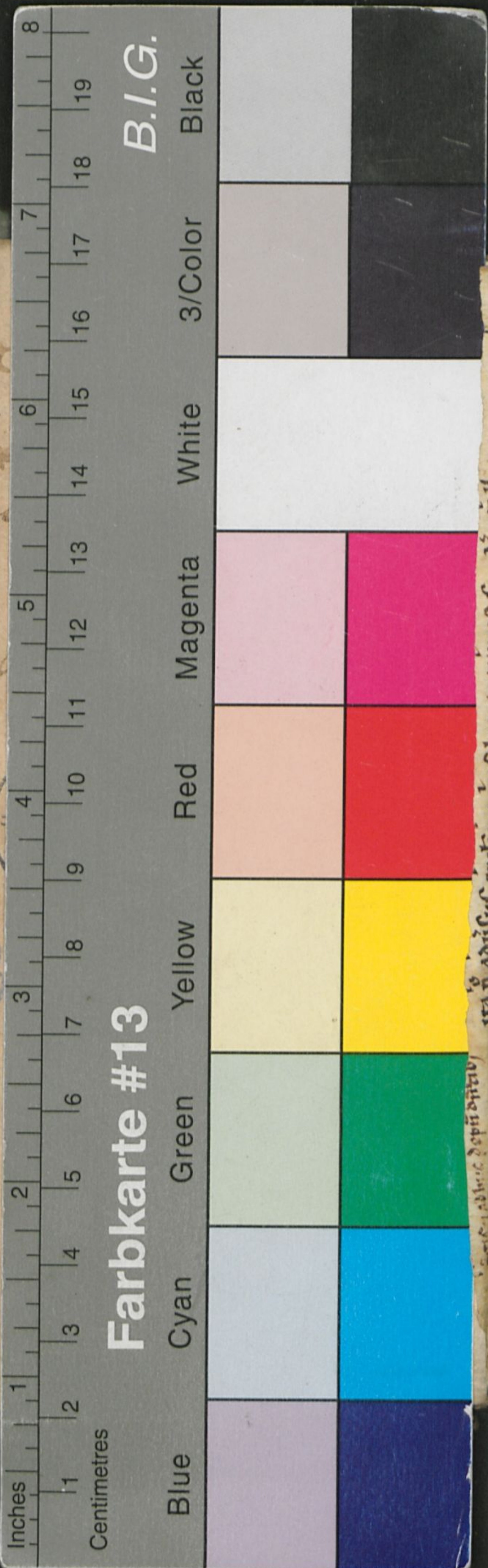
AB 754382

ULB Halle 3
003 012 115

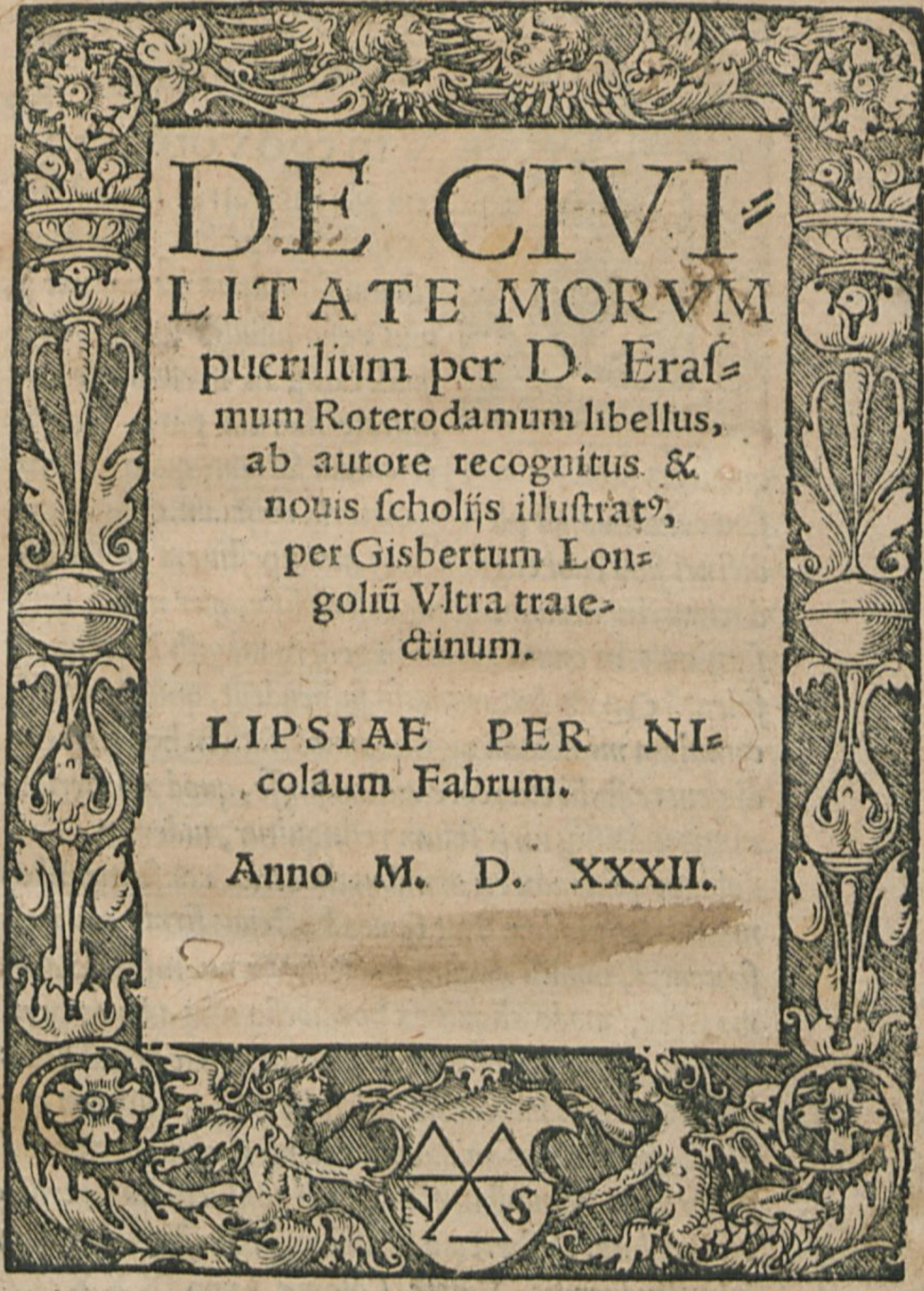

pletate sacerdos

ita n̄ adūsus̄ eos̄ q̄m̄ coluar̄ d̄ct̄mas̄. sim̄lonū̄ h̄s̄

DE CIVI-
LITATE MORVM

puerilium per D. Eras-
mum Roterodamum libellus,
ab autore recognitus &
novis scholijs illustrat⁹,
per Gisbertum Lons-
goliū Ultra traie-
ctinum.

LIPSIÆ PER NI-
colaum Fabrum.

Anno M. D. XXXII.

in concrete velud R. 1. 1532

